

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Pedagogická fakulta

Katedra pedagogiky a psychologie

Diplomová práce

Nadané děti a přístupy k nim

Vedoucí práce: PaedDr. Yvona Mazešová, Ph.D.

Autor práce: Šárka Šimečková

Studijní obor: ČJ-OV/ZŠ

Ročník: 5.

2009

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě, fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

.....
Šárka Šimečková

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucí diplomové práce PaedDr. Yvoně Mazehóové, Ph.D. za odborné vedení, podporu a cenné rady, které mi byly vždy ochotně poskytnuty.

Děkuji také všem pedagogům, rodičům a dětem za spolupráci, za projevenou vstřícnost a poskytnuté informace, bez nichž by tato práce nemohla vzniknout.

Obsah

ÚVOD	8
TEORETICKÁ ČÁST	9
1 NADÁNÍ.....	9
1.1. Pojem „nadání“	9
1.2. Pojem „talent“	10
2 KRITÉRIA NADÁNÍ	12
3 ODHALOVÁNÍ A DIAGNOSTIKA NADÁNÍ	20
3.1. Odhalování nadání – preidentifikace	20
3.2. Cesta nadaného jedince od preidentifikace k diagnostice nadání	22
3.3. Proces diagnostiky	22
4 DRUHY NADÁNÍ	24
4.1. Intelektové nadání.....	24
4.1.1. Jazykové nadání	25
4.1.2. Matematické nadání	25
4.1.3. Nadání pro vědeckou práci.....	25
4.1.4. Nadání pro technické vědy	26
4.2. Umělecké nadání.....	26
4.2.1. Výtvarné nadání	27
4.2.2. Hudební nadání	27
4.2.3. Literárně dramatické nadání.....	28
4.3. Pohybové nadání.....	28
4.3.1. Taneční nadání	29
4.3.2. Sportovní nadání	29
4.4. Praktické nadání.....	29
4.4.1. Manuální nadání.....	30
4.4.2. Sociální nadání.....	30
4.4.3. Organizační nadání.....	31
4.4.4. Pedagogické nadání.....	31
4.4.5. Pečovatelské nadání	31
5 TYPY NADANÝCH ŽÁKŮ	32
5.1. Leader	32
5.2. Badatel	32

5.3.	Rebel.....	32
6	FAKTORY OVLIVŇUJÍCÍ NADÁNÍ A JEHO ROZVOJ	35
6.1.	Vliv rodiny	35
6.2.	Vliv školního prostředí	36
7	METODY PRÁCE S NADANÝMI DĚTMI	38
7.1.	Rozšířená výuka některých předmětů nebo skupin předmětů	39
7.2.	Speciální třídy	39
7.3.	Přerazení žáka do vyššího ročníku bez absolvování předchozího ročníku	40
7.4.	Individuální vzdělávací plán (IVP).....	40
7.5.	Akcelerační přístup.....	41
7.6.	Další metody	41
	PRAKTICKÁ ČÁST	45
8	STUDIE: VZDĚLÁVÁNÍ NADANÝCH ŽÁKŮ	45
8.1.	Cíle a užití metody studie.....	45
8.2.	Analytický rozbor dat.....	47
8.2.1.	Žák Michal	47
8.2.2.	Žák Martin.....	51
8.2.3.	Žák Tadeáš	55
8.2.4.	Žákyně Jitka	59
8.2.5.	Žák Roman.....	62
8.2.6.	Žák Jan	66
8.2.7.	Žák Daniel.....	70
8.2.8.	Žák Zdeněk	73
8.2.9.	Žákyně Petra	76
8.3.	Odpovědi na výzkumné otázky:.....	79
9	SHRNUTÍ PRAKTICKÉ ČÁSTI	81
	ZÁVĚR.....	85
	POUŽITÁ LITERATURA	88
	PŘÍLOHY.....	90

Anotace

Diplomová práce je zaměřena na nadání a metody jeho rozvíjení. V úvodu práce jsou vysvětleny základní pojmy (nadání, jeho formy, talent,...), následně způsoby odhalování a rozpoznávání nadaného jedince, druhu nadání a typických znaků nadání. Dále jsou zmíněny přístupy ve vzdělávání nadaných dětí a způsob určení vhodné metody práce pro konkrétního jedince. V praktické části práce jsou tyto přístupy a metody posuzovány na základě reálného využití a využívání v praxi. Podkladem pro toto posouzení je hodnocení učitelů a rodičů žáka. Informace získané výzkumnou činností jsou porovnávány s údaji uvedenými v teoretické části práce.

Klíčová slova: nadání, nadané dítě, rozvoj nadání, individuální přístup učitele, vzdělávání nadaných žáků.

Annotation

The thesis is focused on talents and methods to deal with them. The basic terms (gifts, their types, talent etc.) are explained at the beginning of the work, followed by methods of detection and recognition of individual talent, types of talent and specific groups of talented individuals. Furthermore, there are mentioned approaches in educating gifted children and ways to choose appropriate method for specific individuals. In the practical part of this thesis, these approaches and methods are judged on the basis of realistic usage and use in practice. The basis for this judgement is the evaluations of the teachers and the parents. The information acquired by research work is compared with conclusions of the theoretic part.

Key words: talent, gifted child, development of talent, individual approach of teacher, educating gifted children.

Úvod

Problematice nadaných dětí se v posledních letech věnuje stále větší pozornost a zájem. Integrace žáků se speciálními potřebami je dnes realizovatelná různými způsoby a metodami, pedagogové mají možnost tyto metody a další náležitosti spojené s prací s nadanými žáky studovat prostřednictvím různých kurzů, seminářů a mohou tak zvýšit kvalitu vzdělávání nadaných žáků. Téma Nadané děti a přístupy k nim jsem si zvolila mimo jiné i z důvodu pozdější využitelnosti získaných informací a zkušeností v budoucí profesi pedagoga. Problematika nadání je v posledních letech velice často medializovaná, a také proto jsem do ní chtěla proniknout vlastní zkušeností, nikoli pouze zprostředkovaně.

Práce by měla objasnit výjimečnost nadaných dětí a dále se zaměřit na možné metody práce s nimi. V teoretické části se budu věnovat nadání jako takovému, otázce rozpoznatelnosti nadaného žáka ve třídě, procesu diagnostiky jeho nadání a následné práce s nadáním. Poznatky uvedené v první části mé práce budou v praktické části použity a předvedeny v konkrétních případech nadaných žáků.

Při práci s nadanými žáky jsem se zaměřím na metodu práce, která je danému žákovi určena jako vhodná pro rozvoj jeho nadání, budu zjišťovat, jakým způsobem je realizován záměr integrace nadaného žáka do kolektivu třídy a zda-li jsou tyto snahy úspěšné, zda-li se úroveň výkonu žáka s danou metodou zvyšuje a žák se cítí spokojen s jeho vzděláváním. Při zkoumání jednotlivých žáků s vysokým nadáním se pokusím zjistit, je-li v praxi využívána některá z metod frekventovaněji a proč tomu tak je.

Svou prací budu zjišťovat, je-li individuální vzdělávání nadaných žáků opravdu individuální a ne jen použití vzorce, který školy uplatňují na daný typ žáků a budu také sledovat efektivitu zvolené metody individuálního vyučování.

Teoretická část

1 Nadání

1.1. Pojem „nadání“

Pojem „nadání“ je velice rozmanitě vykládán a vysvětlován. Dříve byl tento pojem spojován s pojmem inteligence. Za nadané dítě bylo považováno dítě s projevující se vyšší inteligencí. Tato starší konzervativnější teorie je zmiňována např. na internetových stránkách Centra rozvoje nadaných dětí. Za nadané bylo považované takové dítě, které dosáhlo hodnotu IQ vyšší než 130. (http://www.nadanedeti.cz/index.php?stranka_id=50 20.2.2008). Tímto způsobem se tedy dříve odlišovaly děti nadané od dětí bez nadání. Jedná se však o jakési černobílé hodnocení nadání, což je dnes nemyslitelné. Nehledě na to, že nadání se může projevovat i v oblastech, jako je např. sport, umění a další, ve kterých není nadprůměrná hodnota inteligenčního kvocientu podmínkou. Nadání však se zmíněnou hranicí IQ 130 spojuje ve své publikaci i Laznibatová. (Laznibatová, J., 2001)

Dnes je nadání většinou chápáno jako vyšší stupeň dovednosti v určité oblasti. Ale co si představit pod označením vyšší a co je to vlastně dovednost?

Jak tedy vysvětlují nadání konkrétní teoretikové a publikace:

- Hříbková se ve své publikaci Nadání a nadání vyslovuje o nadání jako o potenciálu pro mimořádný výkon. Za potenciál můžeme dosadit jakýkoli druh schopnosti, dovednosti, či osobnostní vlastnost. Mimořádným výkonem je myšlen výkon superiorní, nadprůměrný... ne jakýkoliv, při čemž tento výkon posuzujeme zpravidla prostřednictvím srovnávání. (Hříbková, L., 2005)
- Landau, zakladatelka a vedoucí Institutu na podporu věd a umění pro děti a mládež na univerzitě v Tel Avivu a inspektorka Psychoterapeutického ústavu lékařské fakulty, pojem nadání přibližuje významu slovesa dát. Hovoří o odvození podstatného jména nadání od slovesa dát, dávat, protože zde vidí pevnou významovou souvislost. Nadané dítě je schopno svému okolí něco dát, nabídnout. V mnoha jazycích je také slovo nadaný chápáno jak obdarovaný, obdařený. (Landau, E., 2007)

- „Nadání je soubor vloh jako předpoklad k úspěšnému rozvíjení schopností,“ přičemž vlohy jsou zde charakterizovány jako „vrozené skupiny dispozic, či schopností.“ (Hartl, P., 1994, str.116, 232)
- Za nadané dítě lze podle Laznibatové považovat dítě s vysokou úrovní rozumových schopností. Lze jej tedy identifikovat jako dítě s vysokým intelektovým potenciálem, přičemž musí překračovat hranici IQ 130, měřenou standardními psychologickými testy. (Laznibatová, J., 2001)

Nadání je tedy pojem označující nadprůměrné schopnosti, které lze dále rozvíjet. Nadání se může projevovat v různých oblastech, přičemž výše jeho rozvoje závisí na mnoha faktorech. V souvislosti s nadáním je nezbytné uvést i další důležitý pojem – talent, který je mnohdy zaměňován s pojmem nadání.

1.2. Pojem „talent“

- Bean hovoří o talentu jako o zvláštním nadání, přičemž upozorňuje, že nelze zaručit, že se z talentovaného dítěte stane talentovaný dospělý. Zdůrazňuje nutnost okolních a doplňujících faktorů utvářejících talent. (Bean. R., 1995).
- Pojmy talent a nadání jsou mnohými teoretiky považovány za synonyma (Dočkal, V., 2005), avšak při dalších úvahách lze mezi nimi nalézt odchylky. Vztah mezi nimi lze osvětlit diferenciací nadání a talentu z hlediska oblasti, ve které se zvláštní schopnosti projevují. „Někteří anglicky píšící autoři tvrdí, že nadání se týká intelektových činností (matematika, jazyky atd.), zatímco talent činností neintelektových (sport, umění apod.).“ (Dočkal, V., 2005, str.23).
- Dočkal dále upozorňuje na teorie v sedmdesátých letech, které vysvětlovaly nadání jako vrozený základ talentu, přičemž talent považovaly za rozvinutou a prostředím ovlivněnou podobu nadání. (Dočkal, V., 2005).

Nadání a talent je součástí aktivní slovní zásoby mnoha lidí. Ne každý však tato slova užívá ve vhodném kontextu. Výše zmiňovaní autoři se shodují na teorii nadání jakožto vrozené predispozici k rozvoji určitých schopností. Dítě se tedy rodí s určitými

předpoklady, na jejichž míře rozvinutí je možno pracovat. Předpoklady pro úspěšnou aktivitu jedince v určité oblasti má víceméně každý jedinec. Rozpoznat, kdy se jedná o nadání v pravém slova smyslu a kdy je vhodné navštívit pedagogicko-psychologickou poradnu, která vysoké nadání diagnostikuje, je velice složité. Proto je vhodné říci si pár slov k rozpoznávání a diagnostice nadání.

2 Kritéria nadání

Rozpoznat nadání u dítěte není vůbec jednoduchou záležitostí. Nadání se může projevat velice zřetelně a jasně, ale časté jsou i projevy mírného až nepatrného charakteru. Rozpoznání nadání leží na bedrech rodiny a školy, kterou dítě navštěvuje.

Nadání lze pozorovat již v prvních letech života jedince. Laznibatová uvádí možnost projevů nadání již v druhém věku života dítěte, kdy lze nadání rozpoznat podle projevované úrovně paměti, rozpoznávání, rychlosti vnímání a schopnosti učit se (Laznibatová, J., 2001). Jako základní znaky vysokého nadání uvádí:

- Vysoká úroveň logického a abstraktního myšlení.
- Vysoká úroveň kritického a nezávislého myšlení.
- Vysoká úroveň kombinačních schopností a systémového myšlení.
- Vynikající paměť.
- Vysoká koncentrace a rozsah pozornosti.
- Vysoká úroveň originálního a kreativního myšlení.

„Pro nadaného žáka ve škole je charakteristické, že dokáže zvládnout, zpracovat, naučit se a fixovat větší kvantum učební látky za podstatně kratší čas... Nadání musí kromě základních složek disponovat i takovými vlastnostmi jako vytrvalost, zvědavost a pracovitost.“ (Laznibatová, J., 2001, str.61) Autorka dále také upozorňuje na důležitost vhodné stimulace a podpory nadaných dětí ze strany jejich rodičů a vyučujících ve škole.

Publikace *Nadané dítě* autorů Mönkse a Ypenburg uvádí podrobněji rozvedené znaky nadaných dětí:

- Zájem naučit se číst a psát již v předškolním věku.
- Snaha uplatňovat vlastní metody počítání v matematice.
- Produktivní zacházení s řečí již v útlém věku.
- Časné intelektuální zájmy nepřiměřené věku.
- Zvědavost.
- Energičnost.

- Soustředěnost.
- Schopnost dělat více věcí současně.
- Sklon k perfekcionismu.
- Zájem o původ či smysl života – nezřídka již ve věku tří let.
- Pasivní slovní zásoba okolo jednoho roku dítěte může činit až 100 slov.
- Vývojový předstih v oblasti psychomotoriky (dvouleté dítě již zvládne pomocí palce a ukazováku otočit list papíru v knize).

(Mönks, F. a Ypenburg, I.H., 2002, str.31-37)

Landau ve své publikaci uvádí následující znaky nadaných dětí:

- Učení je pro ně snadné, dělají rychlejší pokroky než jejich vrstevníci.
- Při učení i řešení různých situací si vynalézají vlastní pravidla a způsoby řešení.
- Lačnost po vědě, schopnost hlubokého soustředění, zvědavost.
- Schopnost dávat věci a city do souvislostí.
- Hravost, schopnost pohrávat si s idejemi.
- Upřednostnění komplexnosti před jednoduchostí.
- Dobrá paměť.
- Flexibilita.
- Schopnost asociovat, plánovat a vytvářet nové struktury.
- Výrazná představivost.
- Dominance.

(Landau, E., 2007, str.48-51)

O nadaných dětech autorka dále uvádí: „Citlivě reagují na každé omezení a neakceptují autoritu, proto je výchova nadaných velmi ztížená. Když jsou ještě hodně mladí, nedokáží selhat a odmítají dělat věci, u kterých si nejsou jisti, že v nich budou dobří. To proto, že jejich duševní zralost neodpovídá intelektuální úrovni. Časem se to mění a naučí se snášet i neúspěchy.“ (Landau, E., 2007, str.51)

Hříbková rozlišuje projevy nadaných dětí v několika oblastech:

- Intelektové - např. schopnost samostatně vyhledávat informace a používat moderní technologie, rozvinuté kritické myšlení, bohatá slovní zásoba, ...
- Tvořivé – např. fantazie, imaginace, intelektová hravost a zvědavost i mimo školu, snaha najít vlastní řešení problému, ...
- Paměť – vynikající paměťové schopnosti, schopnost uchovat si v paměti drobné detaily.
- Motivační – např. převaha vnitřní motivace nad vnější, vytrvalost, rozmanitost zájmů.
- Emocionální – např. zvýšená potřeba emocionální podpory, citlivost až přecitlivělost, zájem o estetickou dimenzi věcí.
- Sociální – např. potřeba volnosti a aktivity, zvýšená potřeba pozornosti nadaných jedinců k jejich osobě a činnosti, vysoké nebo extrémně nízké sociální dovednosti.

(Hříbková, L., 2005, str. 92-94)

Učiteléské noviny zveřejňují nepřilíš odlišná kritéria nadání, a sice:

- Akcelerovaný vývoj (zejména v oblasti intelektu jsou v nesouladu s normou pro určitou věkovou kategorii).
- Mají vysoký osobnostní potenciál (kreativita, vnitřní motivace, perfekcionismus).
- Tam, kde je bohatá mimoškolní činnost v rozporu se školním výkonem, který je často průměrný nebo špatný je možné uvažovat o tom, že se potenciál dítěte z nějakých důvodů nedemonstruje ve výkonech a je třeba uvažovat o možnosti, že se jedná o nadané dítě.
- Ve starším školním věku se mimořádně nadané děti odlišují od svých vrstevníků obvykle výkony v různých činnostech.

http://www.ucitelskenoviny.cz/obsah_clanku.php?vydani=20&rok=04&odkaz=pece.htm 8.8.2008

Rozpoznat nadané dítě od dítěte snaživého, schopného, nebo dokonce jen „průměrného“, může být velice obtížné. Uvedla jsem zde několik možných projevů nadání, ale ony zmiňované projevy se v praxi neobjevují tak jasně, zřetelně a nepochybně, jako je tomu v teorii. Nadaní žáci mnohdy vykazují pouze některé z uvedených znaků, které jsou mnohdy doprovázeny i projevy naprosto opačnými. Proto bych ráda uvedla rozdíly projevů nadaného a „jen“ bystrého jedince v tab.1 a následně přehled charakteristik a zároveň problémových případů chování u nadaných dětí v tab.2.

Tab.1 Rozdíl mezi bystrým a nadaným dítětem

BYSTRÉ DIEŤA	NADANÉ DIEŤA
vie odpovede	kladie otázky
zaujíma sa	je zvedavé
má dobré nápady	má neobvyklé nápady
snaží sa dobre obstáť v skúškach	aj keď sa snaží, dobre urobí testy a skúšky
odpovedá na otázky	zaujíma sa o detaily, rozpracováva, dokončuje
je vodcom skupiny	je samostatné, často pracuje samo
počúva so záujmom	preukazuje silné emócie a stavy – pri tom, čo počuje
ľahko sa učí	všetko už vie
je obľúbené u rovesníkov	viac mu vyhovuje spoločnosť starších detí a dospelých
chápe významy	samostatne robí závery
vymýšľa úlohy a úspešne ich rieši	iniciuje projekty
mierne prijíma úlohy a poslušne ich vykonáva	úlohy prijíma kriticky a ak ho zaujímajú, intenzívne so zaujatím sa im venuje
presne kopíruje zadané úlohy	vytvára nové riešenie
dobre sa cíti v škole (v škôlke)	dobre sa cíti pri učení
prijíma informácie, vstrebáva ich	využíva informácie
dobre využíva naučené,	hľadá nové možnosti využitia
je dobrý technik	naučeného, experimentuje
dobre si pamätá	dobre predpokladá
je vytrvalé pri sledovaní	pozorne sleduje
je spokojné s vlastným učením a výsledkami	je veľmi sebakritické

Zdroj: Laznibatová, J., 2001, str.87

Tab. 2 Různé projevy nadání

Možné problémy asociované s charakteristickými pozitivními vlastnostmi nadaných	
Pozitivní charakteristiky	Možné problémy
Rychle získávají a uchovávají si nabyté informace.	Netrpěliví, když jsou ostatní pomalí, nemají rádi rutinu a dril, odmítají neustále drilovat základní dovednosti.
Intelektová zvědavost, vnitřní motivace, hledání významu.	Pokládají nekonečné otázky, silná vůle, odmítají direktivnost, stejně očekávají od ostatních
Schopnost zobecňování, abstrakce, syntézy, rádi řeší problémy a mají v oblibě další intelektové aktivity.	Odmítají detaily, dril, vystupují proti vyučovacím procedurám.
Dovedou vidět vztah příčina - důsledek.	Mají problémy smířit se se vším nelogickým - jako jsou pocity, tradice nebo důvody, které se mají brát jako osudové.
Mají rádi pravdu, spravedlnost, „fair play“.	Mají problémy být praktičtí, zabývají se humanitárními otázkami.
Rádi organizují lidi a věci do struktury a řádu, systematizují.	Konstruuji komplikovaná pravidla nebo systémy, tím se mohou jevit jako příliš dominující a ovlivňující.
Široký slovník, jednoduché verbální vyjadřování, rozsáhlé informace v různých oblastech.	Mohou používat slova k tomu, aby se vyhnuli určitým situacím, často se nudí ve škole a s vrstevníky, ostatní je vidí jako „všeznalce“.
Myslí kriticky, mají vysoké cíle, jsou sebekritičtí a hodnotí ostatní.	Kritičtí a netolerantní k ostatním, mohou být depresivní, perfekcionista.
Vynikající pozorovatelé, chtějí poznat vše neobvyklé, jsou otevření novým zkušenostem.	Příliš intenzivní zaměření, občasná lehkověrnost.
Kreativní, tvořiví, mají rádi nové způsoby, jak je možné věci dělat.	Mohou narušovat plány a odmítat to, co je už známé, ostatní je vidí jako odlišné.
Intenzivní koncentrace, schopnost dlouho se koncentrovat v oblastech svého zájmu, chování orientované na cíl, vytrvalost.	Nesnáší vyrušování, odmítají vykonávat všechny povinnosti a kontakt s lidmi v době, kdy jsou ponořeni do svých zájmů.
Senzitivita, empatie, touha být druhými akceptováni.	Citlivost ke kritice ostatních nebo k odmítání kamarády, očekává, že ostatní uznávají podobné hodnoty, potřeba úspěchu a uznání, mohou se cítit být odcizeni a „jiní“.
Velká energie, dychtivost, období intenzivního úsilí.	Frustrace z nečinnosti, dychtivost může ostatní rušit, potřeba neustálé stimulace,

	mohou se jevit jako hyperaktivní.
Nezávislost, preferují samostatnou práci, důvěřují sami sobě.	Mohou odmítat podněty rodičů nebo kamarádů, nekonformní, nekonvenční.
Různé zájmy a schopnosti, těkavost.	Mohou se jevit jako neorganizovaní, frustrovaní nedostatkem času.
Silný smysl pro humor.	Vidí absurdity některých situací, jejich humoru nemusí vrstevníci porozumět, mohou se stát „třídním klaunem“, aby tak získali pozornost ostatních.

Zdroj: http://www.nadanedeti.cz/index.php?stranka_id=46 29.9.2008

Nadání je mnohdy odhaleno právě díky doprovodným negativním reakcím dítěte, které se v pro něj pomalém vyučovacím procesu nudí.

Podle výše uvedených možností projevů nadaných žáků lze soudit, že odhalení takto obdařených dětí je velice náročné. Pedagog či rodič může znát všechny tyto znaky a projevy vysokého nadání, přesto však jeho odhalení závisí na vnímavosti a pečlivé práci dospělého jedince s daným žákem.

Nadání žáci se tedy neprojevují pouze nadprůměrnými schopnostmi, ale nesmí chybět i jiné doprovodné znaky. Hříbková ve své publikaci nabízí vysvětlení nadání formou Renzulliho tříkomponového modelu:

Obr. 1 Nadání

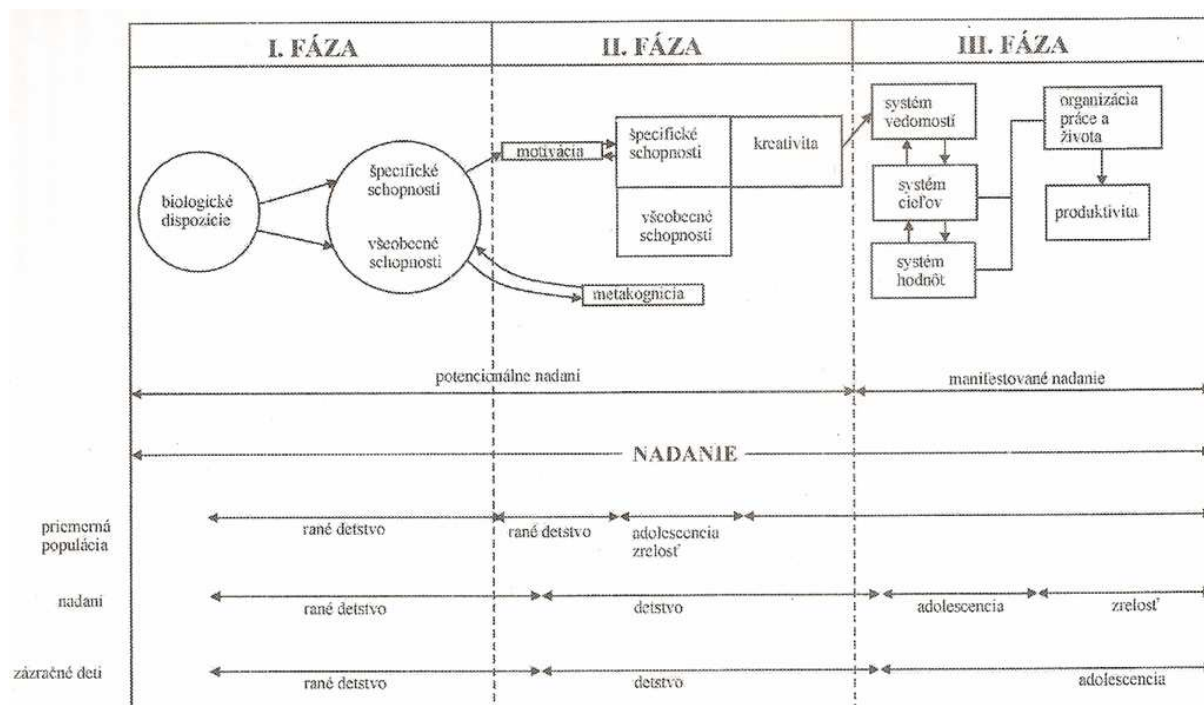
Zdroj: Hříbková, L., 2005, str.67.

Graf nám znázorňuje, čo je treba zahrnovat do pojmu nadaní. Nadprůměrné schopnosti by nebyly mnohdy ani upozorovány, kdyby dítě nemělo chuť zapojit se do řešení úkolu. Stejně tak důležitá je kreativita jedince, protože právě prostřednictvím tvořivosti se nadprůměrné schopnosti nejen projevují, ale i rozvíjí.

O kreativitě jakožto nezbytné součásti vysokého nadání hovoří i Mönks, který tvrdí, že: „Tvořivost se často považuje za důležitý ukazatel pravděpodobného vysokého nadání. Jde o obtížný pojem, který nelze jednoduše vyjádřit... Vysoké nadání i tvořivost musí být vždy posuzovány vzhledem k určité výkonnostní oblasti. ... Z množství výzkumů vyplývá, že většina tvořivých osob je také vysoce nadaná. Totéž však neplatí obráceně: né všechny nadané osoby jsou také tvořivé.“ (Mönks, F. a Ypenburg, I.H., 2002, str.27)

Vývoj nadaného dítěte je odlišný od průměrných dětí. Zpravidla rychlejší. Podívejme se na tabulku, srovnávající vývoj nadaných jedinců s ostatními.

Obr. 2 Vývoj nadání

Zdroj: Laznibatová, J., 2001, str.60

Z obrázku lze vyčíst, že v raném dětství se průměrný jedinec projevuje především svými vrozenými schopnostmi a není ve svém počínání ještě nikterak ovlivněn svým okolím. Povšimněme si však změny ve druhé fázi vývoje, kdy si jedinec osvojuje určité speciální a všeobecné schopnosti prostřednictvím motivace. Nadané děti procházejí touto fází, při které jsou stimulovány a motivovány svým okolím, již v raném dětství a následně dětství, kdežto průměrný jedinec druhou fází prochází až do období dospělosti. Třetí fáze zde představuje schopnost kreativity, schopnost stanovení svých cílů, systému hodnot, vědomostí, organizace své práce a života vůbec a také produktivitu. Této třetí fáze dosahuje nadaný jedinec již v období adolescence a následné dospělosti, narozdíl od průměrného jedince.

Projevy vysokého nadání jsou rozmanité a velice četné, a proto jejich bezpečně a univerzálně platný výčet a popis nelze nalézt v žádné odborné publikaci. Uvedla jsem výčty projevů nadání podle jednotlivých teoretiků, které se plně neshodují. Lze však nalézt některé projevy nadání, které nejsou nikým opomenuty. Mezi ně patří vynikající paměť, kreativita ve způsobech řešení úkolů, schopnost vysoké koncentrace a abstraktního myšlení.

Problematika a obtížnost diagnostiky nadání provází profesi nejen pedagogickou, ale potýkají se s ní především psychologové v pedagogicko-psychologických poradnách. Tomuto tématu se blíže věnuje následující kapitola Odhalování a diagnostika nadání.

3 Odhalování a diagnostika nadání

Nadání se může projevit a odhalit již v předškolním věku dítěte. Včasné odhalení nadání je velice důležité pro následný rozvoj dítěte. Postupně totiž dochází ke zhoršení úrovně daného typu inteligence. Např. v případě logicko-matematické inteligence lze očekávat vrchol mezi 16-26 lety (Laznibatová, Y., 2001).

Povšimnout si nadání u dítěte je úkolem rodičů a pedagogů, kteří s dítětem pracují. Při zjištění prvků napovídajících vysoké nadání dítěte je jedinci doporučeno vyšetření v Pedagogicko-psychologické poradně. Úkolem pedagogicko-psychologických poraden není jen diagnostikovat nadání u dětí, které jsou do poradny poslány učitelem či rodičem, ale mají za úkol nadané děti aktivně vyhledávat. Jedná se o jakýsi společenský zájem státu. Pedagogicko-psychologické poradny mají tedy nadané děti aktivně vyhledávat, pomáhat školám i rodičům nadání u dětí včas odhalit a podporovat nadání u dětí.

Stát umožňuje prostřednictvím pedagogicko-psychologických poraden různé vzdělávací aktivity pro rodiče i pro učitele, které mají napomáhat odhalení, diagnostice a podpoře nadání.

3.1. Odhalování nadání – preidentifikace

Jak tedy lze nadání odhalovat? „K pedagogickým identifikačním metodám patří doporučení učitele, posuzovací škály chování žáka při vyučování i mimo vyučování, které jsou určeny pro učitele i spolužáky, pozorování, didaktické testy, školní známky, výsledky různých školních a mimoškolních soutěží, produkty činnosti dětí, výsledky sociometrického šetření apod.“ (Hříbková, L., 2005, str. 89)

Tato odpovědnost neleží pouze na bedrech učitelů a v úvodu zmiňovaných rodičů, ale především pedagogicko-psychologických poraden. Co poradna, to jiný způsob práce. V principu se ale budou jistě jednotlivé poradny shodovat. Zdrojem následujících informací je Pedagogicko-psychologická poradna Znojmo – Mgr. Jana Flachowská.

- Jednou z možností aktivního vyhledávání jsou tzv. depistáže¹, prováděné již v mateřských školách. Jedná se o vyšetření, při kterém se posuzuje u dětí školní zralost. V mateřských školách depistáž zjišťuje tzv. akcelerovaný rozumový vývoj, nejedná se ještě o diagnostiku nadání. Nadání je možno diagnostikovat až na základních školách.
- Další aktivitou poradny v této oblasti mohou být přednášky pro rodiče, které by měly účastníky obohatit informacemi potřebnými k odhalení nadání. Rodiče mohou obdržet i dotazníky k preidentifikaci² nadání.
- Velice důležitým komponentem při odhalování nadání je informovanost a proškolenost učitelů. Pedagogicko-psychologické poradny pořádají semináře pro učitele, které zajišťují dostatek informací, resp. snaží se zajistit včasné odhalení nadaného jedince. Poradna ve Znojmě na takovýchto seminářích předává zájemcům vzorové dotazníky, které slouží k preidentifikaci nadání.

Uváděný prvotní proces diagnostiky učitelem, rodičem či jinou osobou v okolí dítěte nazývá Hříbková nominační fází diagnostiky³, při které dochází pouze k vytvoření domněnek o potenciálním nadání jedince v určité oblasti. Tyto domněnky následně vyžadují důkladnější přezkoumání. (Hříbková, L., 2005)

Hříbková také upozorňuje na nebezpečí mylné preidentifikace z důvodu malé informovanosti učitele. Pomůckou k rozpoznání nadání mohou být učitelé tzv. posuzovací škály, či didaktické testy. (Hříbková, L., 2005)

Odhalování nadání může být tedy realizováno mnoha způsoby, přičemž se vždy pozorovatel (laický diagnostik) zaměřuje na odlišnosti a zvláštnosti jedinců, které mohou být vyhodnoceny jako možné znaky vysokého nadání, a jsou tedy určeny k odbornému přezkoumání a možné diagnostice nadání psychologem v PPP.

¹ Depistáž – vyhledávání (v našem případě vyhledávání nadání)- (Klimeš, L., Slovník cizích slov, Praha 1995).

² Preidentifikace – předběžná identifikace.

³ Nominační fází diagnostiky – prvotní fáze diagnostiky.

3.2. Cesta nadaného jedince od preidentifikace k diagnostice nadání

K preidentifikaci dochází tedy buď na půdě školy (v některých případech už i v předškolním věku ve škole mateřské), nebo prostřednictvím rodičů v domácnosti, ale mnohdy k odhalení dojde i v PPP⁴ při jiném vyšetření (např. vyšetření poruchy učení). V případě preidentifikace pedagogem by měl být rodič o situaci informován, pedagog by měl rodiči doporučit návštěvu PPP, kde je dítě vyšetřeno, popřípadě je mu diagnostikováno vysoké nadání.

Hříbková také upozorňuje na možnou přítomnost vysokého nadání u dětí, se kterými bychom tento fenomén vůbec nespojovali. Často je nadání odhaleno u dětí chovajících se frustrovaně, demotivovaně, rebelantsky či izolovaně. Příčina jejich neodpovídajícího chování může spočívat v pro ně nízkých nárocích školy, školním klimatu, nebo nevyhovujícími vztahy se spolužáky. (Hříbková, L., 2005)

3.3. Proces diagnostiky

„Nadání se vyšetřuje spolehlivými ověřenými a chráněnými psychologickými testy,“ uvádí Jana Flachowské. Jedinec absolvuje vždy 2 testy z důvodu spolehlivosti výsledku. Při diagnostice samotné se psycholog zajímá o několik faktorů. Např.:

- Inteligence – Je-li IQ u jedince naměřeno vyšší než 130, je velice vysoká pravděpodobnost přítomnosti vysokého nadání. Neznamená to však, že s nižší hodnotou IQ vylučujeme možnost nadání.
- Osobnost – Jedinci je vytvářena rodinná anamnéza⁵. Zde se psycholog zajímá i o průběh těhotenství, porodu, dětství. Zjišťuje také zaměstnání a zájmy rodičů atd.
- Pozornost, koncentrace.

⁴ PPP – Pedagogicko-psychologická poradna.

⁵ Rodinná anamnéza – Zjištění individuálního vývoje a průběhu života. Údaje týkající se rodiny a sociálních poměrů člověka. (<http://www.ppp-hodonin.eu/doc/Slovník.pdf>)

- Učení jako takové – případné předčasný vývoj školních dovedností.
- Sociální vztahy s ostatními – případné vyčleňování, nebo naopak vůdcovství kolektivu.
- Respektování autorit.
- Tvořivost, kreativita.

Metody diagnostiky mohou mít různé podoby. Nejčastější jsou speciálně zaměřené testy, ale možné a často i používané jsou i další metody.

- Skupinové a individuální testy inteligence.
- Testy kreativity.
- Biografické inventáře.
- Motivační dotazník.
- Posuzovací škály chování.
- Pozorování
- Rozhovor
- Rozbor produktů činnosti dítěte.

Je-li u jedince vysoké nadání diagnostikováno, sestaví psycholog návrh IVP⁶, který zašle základní škole, kterou dítě navštěvuje. Po jednom školním roce je poradnou prováděna kontrola zjišťující vhodnost a efektivitu daného IVP a rozhoduje o dalším postupu.

⁶ IVP – Individuální vzdělávací plán

4 Druhy nadání

Nadané děti jsou považovány za výjimečné jedince, kterým je záhodno věnovat speciální péči a pozornost. Každý jedinec s diagnostikou nadání je individuální jak v intenzitě a úrovni nadání, tak i ve svém zaměření. Nadané děti mohou být obdařeny nadprůměrnými schopnostmi v nejrůznějších směrech a oblastech.

Jednotlivé druhy nadání je nutno rozlišit nejen pro důkladnější rozpoznání individuality nadaného žáka, ale také pro potřeby vyučujícího, speciálního pedagoga, rodiče,...tedy pro vhodný výběr speciálního přístupu k nadanému jedinci.

4.1. Intelektové nadání

Intelektové, nebo také rozumové, nadání je nejznámějším typem nadání. Při své práci s nadanými dětmi jsem se nejčastěji setkávala s tímto typem nadání a dokonce i mnou dotázané ped.-psy. poradny mi potvrdily, že tento druh nadání je diagnostikován nejčastěji.

Dočkal, dlouholetý vědecký pracovník Výzkumného ústavu dětské psychologie a patopsychologie v Bratislavě, ze zkušenosti tvrdí, že intelektově nadané dítě si velice dobře uvědomuje vlastní možnosti, své silné i slabé stránky a chápe tzv. svou vlastní osobnost. S vysokou mentální kapacitou je spojeno i vysoké sebevědomí a rozvinutá všeobecná inteligence. (Dočkal, V., 2005). Tato fakta ověřil i výzkum Sebehodnocení intelektově nadaných dětí. „Zjistili jsme, že nadanější děti dosahují vyššího sebehodnocení v oblasti školních dovedností. Globální sebehodnocení nadaných dětí je determinováno zejména školními dovednostmi a chováním. Nadané děti se hodnotí kritičtěji ve všech oblastech, kromě chování, než je hodnotí učitelé. Dívky se hodnotí lépe sociálně adaptované, fyzicky přitažlivější a lépe se chovají ve srovnání se sebehodnocením chlapců.“

<https://aplikace.isvav.cvut.cz/resultDetail.do;jsessionid=D36909D33FDCD312DAC042C1ACEEFC78?rowId=RIV%2F00216224%3A14230%2F04%3A00019989%21RIV08-GA0-14230> 2.10.2008

Nezbytnou součástí vysokého intelektového nadání je i adekvátní výkonová motivace a vůle, intelektuální zaměření osobnosti, zvědavost, touha po poznání – i když se nemusí projevit právě ve škole. Tento typ nadání lze rozpoznat už v raném věku dítěte, kdy se může projevit tím, že dítě začne velice brzy mluvit, nebo si velice brzy osvojí schopnost čtení.

Jak již bylo řečeno v kapitole 2. Kritéria nadání, mnohdy se nadání může projevit i u žáků zdánlivě podprůměrných. Proto není vyloučeno, že by se intelektové nadání objevilo u žáka dyslektického apod.

4.1.1. Jazykové nadání

Intelektové nadání se mimo jiné vyznačuje raným snadnějším osvojením řeči dítěte. S tím však úzce souvisí i větší předpoklady k osvojení si cizích jazyků. V dnešní době je výuka cizích jazyků u dětí již běžná, přičemž jazykově nadaní jedinci jsou schopni učit se cizím jazykům dříve, nebo si osvojit větší počet cizích jazyků.

4.1.2. Matematické nadání

Matematické nadprůměrné schopnosti lze zpozorovat už v předškolním věku dítěte, kdy mu jednoduché počty připadají automatické a snadné. Matematické nadání je zpravidla velice snadno rozpoznatelné, na rozdíl od jiných typů nadání a velice úzce souvisí s dalším typem intelektového nadání a sice s nadáním pro vědeckou práci.

4.1.3. Nadání pro vědeckou práci

„Speciálně vědecké schopnosti, na rozdíl od těch matematických, nikdo nepopsal. Ve výzkumech se ukazuje, že nástrojem vědecké práce je inteligence, a to jak verbální, tak neverbální. Vědec totiž musí řešit problémy, třídit, analyzovat, syntetizovat, porovnávat, abstrahovat, generalizovat a musí výsledky své práce srozumitelně sdělovat ostatním příslušníkům vědecké obce, ale i laikům.“ (Dočkal, V., 2005, str.185).

Tento druh nadání se vyznačuje již zmiňovanou touhou po poznání, která je v tomto případě ještě silnější, než je tomu u jiných typů nadání, a dále také schopnost řešit problémy.

4.1.4. Nadání pro technické vědy

Tento typ nadání je ve své podstatě shodný s výše uvedeným „vědeckým nadáním“. Rozdíl bychom mohli spatřovat ve způsobu činnosti. Nadání pro technické vědy se projevuje a uplatňuje spíše v praxi, nežli v teorii, jak je tomu u 4.1.3. Technicky nadané děti se rády baví sestrojováním různých přístrojů, se kterými mohou experimentovat.

Intelektové nadání se dá tedy ještě dále členit. Souhrnně však lze říci, že intelektové nadání spočívá ve schopnosti jedince řešit problémy pomocí myšlení či paměti.

4.2. Umělecké nadání

Umělecké nadání je zdánlivě jednoduše rozpoznatelné. Již na prvním stupni základní školy lze v hodinách výtvarné výchovy určit, které dítě nemá žádné předpoklady k malování, kreslení či jinému výtvarnému uměleckému vyjádření. V hudební výchově učitel hned slyší dítě obdařené libým hlasem a naopak si ihned všimne dítěte s falešným hudebním projevem. Lze však takto jednoduše rozdělit děti umělecky nadané od dětí průměrných?

Dočkal vysvětluje umělecké nadání jako spojení dvou základních schopností – schopnosti uměleckého hodnocení a uměleckého vyjádření. Umělecké hodnocení vysvětluje jako vnímání uměleckých a estetických vjemů a umělecké vyjádření bychom měli chápat jako schopnost uměleckého či estetického popisu viděného vjemu. Spojení těchto dvou schopností nám určuje umělecké nadání jedince. (Dočkal, V., 2005).

„Vysoké umělecké nadání nachází svůj výraz především ve výtvarném umění a hudbě. Vývoj vloh v těchto oblastech je silně závislý na stimulujícím a podporujícím okolí. Optimální vývoj uměleckých vloh s sebou často nese nutnost vytrvalého cvičení a trénování, které zabere mnoho času. Proto takové děti mohou mít problémy v sociálních

kontaktech, především se svými vrstevníky, a nesnadno navazují přátelství.“ (Mönks, F. a Ypenburg, I.H., 2002, str.28)

Děti umělecky nadané vnímají okolní svět spíše prostřednictvím svých emocí, nežli svého rozumu. Vysoké umělecké nadání může být doprovázeno vysokou inteligencí, ale nemusí tomu tak být vždy.

Mezi děti umělecky nadané bychom mohli zařadit žáky s nadáním v oblasti výtvarné, hudební i literárně dramatické.

4.2.1. Výtvarné nadání

Odhalit vysoké nadání v oblasti výtvarného umění není tak jednoduché, jak se na první pohled může jevit. Jen když si uvědomíme existenci a popularitu abstraktního umění, musí nám být jasné, že umění je velice subjektivní a individuální záležitost a rozeznat kvalitu a nadání od pouhých pokusů o umělecký projev není snadné, ale není to ani nemožné. Výtvarné nadání u žáků lze posuzovat např. podle schopnosti zaznamenat detail ztvárňovaného objektu.

Výtvarně nadané děti jsou schopny velice realistické a důsledné kresby již od útlého dětství. Jsou schopny kreslit rozpoznatelné tvary již po dosažení druhého roku života a pyšní se výjimečnou vizuální pamětí.

4.2.2. Hudební nadání

Tento druh uměleckého nadání se může projevovat velice rozmanitě. Typické pro všechny obory hudebního umění by měl být smysl pro rytmus, melodii a libozvučnost. Tyto schopnosti se dále mohou projevovat v nejrůznějších oblastech zpěvu, hry na hudební nástroj, skládání a kompozice hudby atd.

Rozvíjet tento druh nadání není obtížné, přestože diagnostika nadání v hudební oblasti je spíše výjimkou. Na základní škole je jistě možnost nejrůznějších zájmových kroužků, po splnění povinné školní docházky jsou u nás k dispozici různé střední umělecké školy a následně konzervatoře.

4.2.3. Literárně dramatické nadání

Pod pojmem literárně dramatické nadání si lze představit schopnost dramatické tvorby i dramatického ztvárnění či vystupování, k čemuž je bezpochyby zapotřebí vysoce vyvinutá schopnost verbálního vyjadřování. Dočkal k těmto předpokladům ještě dále přidává nutnost empatie jedince a uvádí, že projevy těchto schopností lze objevit u dětí mladšího školního věku. Výjimečný herecký a recitační talent pak přiřazuje k období pubescence a literární nadání až k období adolescence, kdy má nadaný jedinec už více životních zkušeností. (Dočkal, V., 2005)

„Tvořivou podobou tohoto nadání je talent literární, v němž verbální tvořivé schopnosti sehrávají i úlohu specifitějších charakteristik. Dramatické nadání je interpretačním talentem. Ten zajisté vyžaduje kromě verbálních schopností také empatii.“ (Dočkal, V., 2005, str.200)

4.3. Pohybové nadání

Pohybové nadání žáka se zpravidla projeví v tzv. tělesné výchově na základní škole, ale rozpoznatelné je již dříve. V předškolním věku dítěte lze již pozorovat, zda-li dítě inklinuje např. ke sportu, nebo k tanci.

Pohybové nadání závisí na několika komponentech. Značný vliv má tělesná konstituce, která je do značné míry vrozená. Fyzická zdatnost může být proměnlivá, lze ji tedy zlepšit tréninkem. Co je však pro mnohé zarážející, pro pohybové nadání je velice důležitá i zdatnost psychická. Psychická zdatnost se při pohybovém nadání projevuje např. při sportovních nebo tanečních soutěžích, kdy musí jedinec zvládat vysokou zátěž, nebo dokonce neúspěch.

Při pohybovém nadání není zanedbatelný ani podíl rozumových schopností. Větší úspěšnost v pohybových aktivitách mají žáci s vysokou inteligencí. Uvědomme si fakt, že naplní každého tanečního či sportovního tréninku je schopnost učit se. Podíl inteligence je tedy patrný a velice zásadní.

4.3.1. Taneční nadání

„Pro taneční nadání je charakteristické, že v něm kromě všeobecných pohybových schopností a zaměření na pohyb hrají úlohu také všeobecné umělecké schopnosti a umělecké zaměření osobnosti....Ve společenském tanci snad dominují více pohybové, v baletu i moderním scénickém tanci spíše umělecké vlastnosti.“ (Dočkal, V., 2005, str.208)

Vysoké nadání v oblasti tance tedy spadá pod nadání pohybové, má však velice blízko k uměleckému nadání.

4.3.2. Sportovní nadání

Tento druh pohybového nadání má na rozdíl od tanečního nadání estetickou funkci nižší a umělecké sféře není tak blízký. Výjimkou snad mohou být sportovní disciplíny, jako je např. krasobruslení. Při sportovní aktivitě je tedy mnohdy velice silně zatížena psychika, jak už bylo zmíněno.

Dočkal dále uvádí vliv kreativity při sportovním nadání: „Přestože se jedná o zcela jinou tvořivost, než jakou vyžaduje řešení intelektuálních problémů, kombinace v kolektivních hrách zajisté tvořivé myšlení vyžadují, i když jejich základní schéma si lze nacvičit.“ (Dočkal, V., 2005, str.210)

V dnešní době se pohybovému nadání začínají základní školy více věnovat. Nedostatek pohybu dětí začíná být totiž dosti alarmující. Jen málo dětí chodí ven zahrát si s ostatními např. míčové hry. Běžnější je pro ně hraní her počítačových, což může do budoucna znamenat obrovský problém. Proto se na sportovní činnost ve škole klade větší důraz, na mnohých školách vznikají dokonce speciální sportovní třídy apod.

4.4. Praktické nadání

Praktické nadání se vyznačuje schopností zvládat činnosti využitelné v praxi, snadno si osvojit nové postupy a metody práce a v neposlední řadě i schopností organizační, komunikační nebo např. pedagogickou. Jedná se zkrátka o schopnosti převádět teoretické poznatky do praxe a to nejen v manuálních činnostech.

Praktické nadání se u dítěte může objevit a projevit i v předškolním věku, ale běžné jsou jeho znaky až v pozdějším věku dítěte, kdy je už vyvinutá i jemná motorika, kdy jsou zdokonaleny komunikační schopnosti, dostatečná slovní zásoba či jiné praktické dovednosti.

„Charakteristikou praktického nadání je praktická inteligence... Prakticky inteligentní lidé se vyznačují tím, že velmi lehce nabývají tzv. skrytých poznatků a umění je bezproblémově používat. Jsou to poznatky spjaté s běžnou životní praxí jednotlivce.“ (Dočkal, V., 2005, str.214)

4.4.1. Manuální nadání

Dnešní doba sice přeje vědě a technice, a to mnohdy na úkor řemeslné výroby, ale manuální práce svůj význam neztrácí a je stále nezbytná.

Predispozice pro manuální činnost jsou tělesné dispozice a pohybové schopnosti. Nutná je také dostatečně vyvinutá hrubá motorika, v některých oblastech i jemná motorika. (Dočkal, V., 2005)

Nejsou to schopnosti, kterými by děti oplývaly běžně, je tedy nutné povšimnout si nadání i v této oblasti a pracovat na jeho rozvíjení.

4.4.2. Sociální nadání

Sociální nadání předpokládá přítomnost tzv. sociální inteligence, která v sobě skrývá schopnost porozumění lidem, řídit je a chovat se rozumně v mezilidských vztazích. Informace lze nabýt i při kontaktu s lidmi a sociální nadání spočívá ve využití takto nabytých informací v praxi. (Dočkal, V., 2005)

Sociální nadání se u dítěte projeví např. při hře s ostatními dětmi, ve vyučovacím procesu, ale i v kruhu rodinném.

4.4.3. Organizační nadání

Schopnost organizace zde není myšlená pouze jako schopnost zorganizovat svou činnost, ale také jako schopnost organizovat jiné lidi a jejich práci. Tento typ nadání je vhodný a uplatnitelný u dětí při skupinové práci. Ve skupině se musí vždy najít někdo, kdo je schopen efektivně řídit ostatní. Tento druh nadání lze rozpoznat nejen chutí dítěte k organizování své činnosti, nebo činnosti skupiny, ale také zpětnou vazbou ostatních zúčastněných. Nejedná se pouze o dominanci jedince, ale především o pozitivní vliv na své okolí.

4.4.4. Pedagogické nadání

Pedagogické nadání v sobě skrývá několik již zmiňovaných schopností, jako např. schopnost empatie, organizace, komunikační schopnosti a schopnosti vyjadřovací. Vhodná je také extroverze a altruismus. (Dočkal, V., 2005)

4.4.5. Pečovatelské nadání

Jako poslední typ praktického nadání uvádí Dočkal pečovatelské nadání, které vymezuje zájmem o život a osudy jiných, zaměřením na pomoc těm, kteří ji potřebují, altruismem a jako vzorovou ukázkou uvádí mateřské chování, což naznačuje častější výskyt u žen (dívek). (Dočkal, V., 2005)

Zmiňované typy nadání jsou tedy jakýmsi základním schematickým přehledem možných druhů nadání. Jejich nejrůznější kombinace nejsou jen možné, ale jsou dokonce běžné. Speciální pedagogové, psychologové či běžní učitelé jsou v oblasti nadání nejvíce zaměřeni i poučení právě o nadání intelektovém.

5 Typy nadaných žáků

Diagnostika nadání v PPP nám potvrdí přítomnost nadprůměrných schopností zkoumaných jedinců, ale dále je ještě nutné zkoumat typ daného jedince, abychom mohli správně vyhodnotit a zvolit, jak k žákovi přistupovat. Jsme opět u vysoké individuality těchto žáků.

Z šetření prováděného Davidem Heiderem, zástupcem ředitele Institutu pedagogicko-psychologického poradenství ČR, vyplývají 3 základní typy nadaných žáků.

5.1. Leader

Žák s vůdcovskými schopnostmi, ale i schopnostmi spolupráce s ostatními. Je schopen utvářet pozitivní sociální vazby a se svými schopnostmi umí vhodně a užitečně naložit. <http://www.rvp.cz/clanek/2362> 2.9.2008

Laznibatová zmiňuje tento typ nadaného žáka jako typ jedince optimálně se začleňujícího do kolektivu, spokojeného se školou a uvádí, že zpravidla se zde jedná o dívky, které jsou přizpůsobivější než chlapci. (Laznibatová, J., 2001)

5.2. Badatel

Žák pohybující se spíše na sociálním okraji co se vztahů s vrstevníky týče. Je však okolím obdivován pro své schopnosti. Chování je spíše samotářské, nikoli nepřátelské. <http://www.rvp.cz/clanek/2362> 2.9.2008

Tito žáci jsou uzavření, mnohdy hledají řešení nepříjemností v úniku z reálného světa, uzavírají se do sebe, nemají mnoho přátel. (Laznibatová, J., 2001)

5.3. Rebel

Tvoří proměnlivé sociální vazby. Jsou stejně proměnlivé, jako je proměnlivá jeho spokojenost v kolektivu. Je to žák aktivní a živý, mnohdy se mu však

nedostává takový vřelý hlas, jaký by si představoval. <http://www.rvp.cz/clanek/2362>
[2.9.2008](#)

Tito žáci jsou citliví, aktivní, chtějí se ve škole se svými vědomostmi a schopnostmi předvádět. Mnohdy zvládnou zadaný úkol ve vyučování s předstihem, a nejsou-li zaměstnáni, vyrušují a z hlediska chování jsou hodnoceni velice negativně. (Lazníbatová, J., 2001)

Jednotlivé znaky nadání se mohou projevovat v různých kombinacích, přičemž existuje i možnost, že bude nadání doprovázeno i projevy naprosto opačnými. Centrum rozvoje nadaných dětí (http://www.nadanedeti.cz/index.php?stranka_id=47 2.9.2008) rozlišuje šest typů dětí s nadáním:

1. Úspěšné nadané dítě.
2. Vysoce tvořivé nadané dítě.
3. Nadané dítě maskující své schopnosti.
4. „Ztroskotané, odpadlé“ nadané dítě.
5. Nadané dítě s určitou vývojovou poruchou.
6. Autonomní nadané dítě.

Tato typologie zahrnuje add1. žáky s lehce rozpoznatelným nadáním, bez výchovných i vědomostních obtíží, add2. děti vzpurné, které se snaží měnit pravidla vyučování a uplatňovat různé experimenty, add3. děti frustrované, které své schopnosti často maskují, a to z důvodu touhy zapadnout do kolektivu a nikterak nevyčnívat. Velice obtížná práce je s dětmi ztroskotanými a odpadlými add4., které stojí v neustálé opozici, na vyučování se nepřipravují a jejich výsledky neodpovídají jejich schopnostem. Trpí nedostatkem sebevědomí a pocitem, že mu nikdo nerozumí. Často se také stává, že vysoké nadání je diagnostikováno u dětí s nějakou vývojovou poruchou, často poruchou učení – add5.. k odhalení nadání u těchto žáků zpravidla dochází v PPP při vyšetřování dané poruchy, k čemuž se vrátím v kapitole Diagnostika nadání. Tyto děti jsou při vyučování hodnoceny jako průměrní žáci. Zvláštním případem jsou autonomní nadané děti - add6.. Tito žáci jsou samostatní, soběstační a mají vysoké

sebevědomí. Pracují klidně a cíleně, snaží se využít své schopnosti k dosažení co možná nejlepšího výsledku.

http://www.nadanedeti.cz/index.php?stranka_id=47 1.9.2008

Uváděné typologie nadaných žáků by mohly posloužit nejen ke zvolení vhodného přístupu ke konkrétnímu typu nadaného žáka, ale dle zmiňovaných rysů by dané typologie mohly posloužit i jako informace k úspěšnému vyhledávání nadaných žáků.

6 Faktory ovlivňující nadání a jeho rozvoj

Vrozenou složku nadání (vlohy) v této kapitole pomineme a budeme se dále věnovat pouze ovlivnitelným prvkům nadání, tedy faktorům, které mohou nadání a jeho rozvoj ovlivnit. Je nabíledni, že prvotní a tedy i základní vliv na nadání dítěte mohou vyvinout jeho rodiče, či jiné blízké osoby dítěte. Později se dítě setkává s povinnou školní docházkou, kdy se k rodinnému vlivu přidává i vliv pedagogů a vrstevníků.

6.1. Vliv rodiny

Vlivu rodičů dítě podléhá již od svého narození a nevymaní se z něj zpravidla dlouhá léta. Role rodičů je tedy velice důležitá, a to nejen pro nadané děti. Nadání si však žádá speciální pozornost, jak už jsme si uváděli, proto je vysoké nadání jedince do určité míry v rukou jeho rodičů. Nadané dítě je mimo jiné velice zvědavé. Záleží pak tedy na rodiči, jestli jeho zvědavost podpoří trpělivým odpovídáním na neustále otázky, vyhledáváním informací v různých zdrojích a pochvalou za aktivitu, nebo zda-li bude rodiči aktivita dítěte spíše na obtíž a utlumí ji v něm. V publikaci „Nadané dítě“ autoři uvádí nutnou přítomnost předmětů a věcí, které budí dětskou zvědavost (knihy, hudební nástroje, hračky,...) a podporují tak přirozený vývoj nejen nadaných dětí. „Rozmanité hračky však nestačí. Děti si sice hrají spontánně a hodně, ale čas od času potřebují návod, musí být přivedeny k novým nápadům, chtějí dělat něco společně s dospělými, a když o to prosí, má se jim dostat pomoci. Rodiče mají s dětmi společně navštěvovat např. muzea, koncerty, divadla, zoologickou zahradu...“ (Mönks, F. a Ypenburg, I.H., 2002, str.49-50).

Nadání lze rodiči podporovat nejen v oblasti intelektuální (vědomostní), ale velice důležitá je i výchova jako taková. Jak už bylo řečeno, nadané děti se mnohdy projevují i v negativním světle, např. co se kázně týče. Ve škole se nadaný žák takzvaně nudí, probíranou látku zvládá rychleji a snadněji než ostatní žáci, což se může projevat nekázní a vzdorovitostí. Také byl zmíněn sklon nadaných dětí k obtížnějšímu uznávání autorit. Všem těmto nepříjemným projevům, které by mohly vzdělávání nadaného žáka znepríjemnit, mohou předejít právě rodiče důslednou výchovou a zvýšenou péčí věnovanou svému nadanému dítěti.

Ze strany rodičů je také velice důležitá jejich ochota ke spolupráci se školou, či jinými orgány podílejícími se na vzdělávání daného dítěte.

6.2. Vliv školního prostředí

Prostředí školy má na každého žáka značný vliv. Podílí se na něm jak vedení školy a možnosti, které škola ve vzdělávání může nabídnout, tak i individuální přístup vyučujících a v neposlední řadě samozřejmě i kolektiv žáků.

„Akceptujme fakt, že vysoce nadané děti existují, chodí do školy a nelze od nich žádat, aby se přizpůsobily normě průměru na úkor svých vývojových možností. Omezování nebo potlačování duševních schopností u nich může vést nejenom ke ztrátě motivace, ke zlenivění a vzdorovitosti, ale i k trvalým negativním psychickým následkům.“ (Mönks, F. a Ypenburg, I.H., 2002, str. 54-55) Vliv okolí, ať už pozitivní či negativní, na nadaného jedince je zřejmý. Nutnost podpory schopností každého žáka je tedy nutná.

Možnosti a zájem školy

Základní školy jsou, co do nabídky možností pro vzdělávání nadaných žáků, velice diferencované. Zmiňovanými možnostmi máme namysli proškolení pedagogů v dané problematice, možnost nabídnout nadaným žákům pracovat se školním psychologem, či speciálním pedagogem apod. Školy, které nemají v řadě svých zaměstnanců speciální pedagogy a školní psychology, přenechávají zodpovědnost za nadané žáky na jednotlivých vyučujících a výchovném poradci, kteří by měli věnovat speciální pozornost žákům s IVP, tedy i žákům s nadáním.

Vliv na nadaného žáka škola vyvíjí nejen možností individuálního přístupu, ale také konkrétní metodou, která je při jeho vzdělávání uplatňována. Možností je celá řada. Jejich výčtu a stručné charakteristice se budeme věnovat v následující kapitole. Každá metoda má své výhody i nevýhody, je tedy velice složité vybrat z několika možností takovou, která by danému žákovi plně vyhovovala. Proto je velice přínosné a zodpovědné, dá-li škola žákovi možnost se na výběru metody práce podílet.

Vliv žáků (vrstevníků)

Nadané dítě je výjimečné, odlišné od svého kolektivu a může tedy nastat problém se zařazením nadaného žáka do kolektivu třídy. Tento problém je mnohdy velikou komplikací při vzdělávání výjimečných dětí. Může docházet k situacím, kdy se dítě za svůj talent začne stydět, považuje své nadání za přítěž, o kterou nestojí a jeho výsledky ve škole se zhoršují. Dítě by svou výjimečnost mělo považovat za dar, ne za trest. Je tedy nutné, aby byla třída svým třídním učitelem (či jiným pedagogem) seznámena s výjimečností daného žáka a byla neustále vedena k podporování tohoto jedince a jeho začlenění mezi vrstevníky. Docílit vhodného začlenění dítěte s vysokým nadáním lze již zmiňovanou vhodnou metodou, kdy se dítě nebude cítit vyčleněno, ale přitom bude mít dostatečný prostor pro individuální a speciální vzdělávání. O konkrétních metodách bude pojednávat následující kapitola.

7 Metody práce s nadanými dětmi

V předchozích kapitolách jsem hovořila o nadání, o mnohdy obtížném rozpoznávání nadání, preidentifikaci, diagnostice a samotné diagnóze nadání. Jestliže je u jedince již nadání prokázáno, dalším krokem by měl být výběr vhodného přístupu k práci s konkrétním jedincem.

Každý žák má jiné zájmy, potřeby i předpoklady, což u nadaných žáků platí dvojnásobně. Nadání musí být pěstováno a podporováno, což vyžaduje speciální pozornost učitele, či jiných zúčastněných. Je třeba nadaného žáka zaměstnat, motivovat a pomoci mu jeho schopnosti uplatnit a zužitkovat.

Na práci s nadanými dětmi se zaměřují již zmiňované pedagogicko-psychologické poradny, Institut dětí a mládeže, Mensa ČR, Centrum nadání a dále také různá sdružení nebo soukromí psychologové a pedagogové.

„Všechny děti potřebují pro dobrý vývoj nejen svobodu a prostor pro své spontánní aktivity, nýbrž musí být také naváděny a povzbuzovány, aby se u nich mohly rozvinout nové způsoby chování a jednání. Z mnoha výzkumů víme, že děti jsou mnohem schopnější, když jsou odpovídajícím způsobem podněcovány a přiváděny k novým zkušenostem.“ (Mönks, F. a Ypenburg, I.H., 2002, str.12). Není snadné určit univerzální vhodnou metodu práce, a to z již dříve zmiňovaného důvodu vysoké individuality nadaných žáků. Jisté však je, že zvolená metoda by měla splňovat určité předem stanovené cíle. Jana Zapletalová, ředitelka Institutu pedagogicko-psychologického poradenství, uvádí tři základní roviny, které musí být splněny:

- Rozšiřování učiva
- Prohlubování učiva
- Obohacování učiva

[http://www.ucitelskenoviny.cz/obsah_clanku.php?vydani=20&rok=04&odkaz=pece.ht](http://www.ucitelskenoviny.cz/obsah_clanku.php?vydani=20&rok=04&odkaz=pece.htm)

[m](#) 8.8.2008

Tyto tři roviny mohou být naplňovány ve vyučovacím procesu pomocí různých metod práce. Školský zákon č. 561/2004 Sb. Uvádí 4 možné přístupy, které lze při vzdělávání nadaných žáků uplatnit, a to rozšiřování výuky některých předmětů nebo skupiny předmětů, speciální třídy, přeskočení ročníku a IVP. Užívají se však i další metody.

7.1. Rozšířená výuka některých předmětů nebo skupin předmětů

Tento typ metody práce může v praxi probíhat formou občasných odchodů nadaných žáků na speciální hodinu. Žák je tedy vzděláván ve své třídě s běžnou výukou, ale jednou týdně, či častěji se nadané děti z různých tříd sejdou na speciální hodinu pro nadané. Sociologický pohled by sice ukázal výhody ve skutečnosti, že se dítě setkává jak s dětmi nadanými, tak i s běžnými vrstevníky, kde nadání diagnostikováno není. Žák má větší možnost porovnat sám sebe s rozmanitým kolektivem. Nevýhodu je možno spatřovat v častém stěhování žáků z jedné třídy (kolektivu) do druhé, nadaní žáci jsou zpravidla ostatními žáky považováni za „jiné“. Bohužel také není příliš běžné, že by na jedné škole bylo nadaných žáků diagnostikováno hned několik, což by znamenalo, že tito jedinci by museli na speciální hodiny dojíždět do jiné školy atd.

7.2. Speciální třídy

Speciální třídy, kde jsou vzdělávání pouze a jen žáci s nadáním, napomáhají rozvoji jejich schopností a dovedností. Je však tento přístup vhodný pro přirozený vývoj jedince? Není zde např. ohrožen přirozený proces socializace dítěte? Zmíněné riziko zde bezpochyby existuje. Fakt, že se dítě vzdělává a stýká výlučně s nadanými jedinci, jeho vývoj může značně ovlivnit. Mohlo by si zvyknout komunikovat s vrstevníky na vyšší úrovni, což by s sebou neslo značné komplikace především v mimoškolním prostředí.

„V reálném životě máme přece plno příležitostí učit se ve velmi heterogenních skupinách, kdy iniciativnější jedinec učí jedince méně vzdělaného nebo zkušeného. Aktivita žáků a jejich pokroky vždy závisejí na způsobu vyučování.“ (Lebeer, J., 2006, str.18) Lebeer se zaměřuje především na děti s poruchami učení, ale pozitivní vliv heterogenních skupin je nepochybně důležitý i u žáků nadaných. „Speciální školství bezesporu má mnoho výhod, přesto se v posledních letech stále častěji hovoří o jeho nedostacích... Žáci v běžných školách jsou při odděleném vyučování dětí se

speciálními potřebami ochuzování o zkušenost s jedinci, kteří jsou jiní než oni.“ (Lebeer, J., 2006, str.20)

7.3. Přerazení žáka do vyššího ročníku bez absolvování předchozího ročníku

Podle § 17 odst. 3 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon) může ředitel školy mimořádně nadaného nezletilého žáka na žádost jeho zákonného zástupce přeradit do vyššího ročníku bez absolvování předchozího ročníku. V případě škol zřizovaných státem, krajem, obcí nebo svazkem obcí rozhoduje ředitel školy o přerazení žáka do vyššího ročníku formou správního rozhodnutí. Podmínkou přerazení je vykonání zkoušek z učiva nebo části učiva ročníku, který žák nebo student nebude absolvovat. Obsah a rozsah zkoušek stanoví ředitel školy. V tomto případě by však zvládnutí učiva přeskočeného ročníku dítěte vyžadovalo zapojení rodičů či jiných mimoškolních pracovníků, kteří by s žákem danou látku probrali.

7.4. Individuální vzdělávací plán (IVP)

Poslední a laicky nejznámější přístup k nadaným zmiňovaný školským zákonem je tvorba IVP. Žák tedy pokračuje ve svém vzdělávání v původní třídě a kolektivu, což je zpravidla dětmi vítáno, má však při výuce jiné podmínky.

Jak už bylo uvedeno v kapitole Odhalování a diagnostika nadání, IVP navrhuje pro žáka psycholog, který s jedincem pracoval a zjišťoval jeho speciální potřeby a schopnosti. Návrh IVP je následně odeslán do školy, kterou žák navštěvuje a je převeden do samotného procesu vyučování. Informace získané psychologem však nemusí mít vždy dlouholetou platnost, a proto je třeba tento individuální vzdělávací plán přizpůsobovat vývoji a změnám potřeb žáka. Nezbytné jsou tedy pravidelné kontroly v PPP.

Ukázku návrhu IVP poskytují v přílohách.

Školský zákon tedy stanovuje výše zmiňované možnosti práce s nadanými dětmi, ale nevylučuje další možnosti individuálního přístupu učitele k nadanému žákovi. <http://www.msmt.cz/dokumenty/novy-skolsky-zakon> 7.4.2009

Školský zákon nehovoří např. o nezbytnosti zvýšené pozornosti učitele věnované nadaným žákům, kteří jsou mnohdy rušivým elementem třídy z důvodu nedostatku činnosti.

7.5. Akcelerační přístup

Jeden z dalších možných postupů ve výuce nadaných dětí je tzv. akcelerační přístup. „Tak např. nadaný žák může rychleji zvládnout učebnici. Stává se, že zvládne za půl roku nebo ještě rychleji knihu, která obsahuje látku pro celý školní rok. Taková forma urychlení je pro příslušného žáka škodlivá, pokud takto získaný čas nemůže ve škole využít pro jiné zájmy.“ (Mönks, F. a Ypenburg, I.H., 2002, str.56)

Tato metoda umožňuje žákům postupovat ve výuce rychleji, popřípadě na určité předměty, ve kterých vyniká, docházet na výuku do vyššího ročníku. Tato metoda je však mnohdy kritizovaná z důvodu nerovnoměrného vývoje žáka v oblasti sociální a emocionální.

Akcelerační přístup je metoda aplikovaná i na žáky, kteří jsou ve vyučování úspěšní, ale nadání u nich diagnostikováno nebylo. Např. ZŠ JUDr. Josefa Mareše ve Znojmě, škola s programem pro rozvoj nadaných a talentovaných dětí, čítá několikanásobně vyšší počet žáků s akceleračním programem, nežli žáků s diagnózou nadání.

7.6. Další metody

Odborní pracovníci školy

Při práci s nadanými žáky je výhodou, je-li na škole k dispozici speciální pedagog, který by se nadanému jedinci mohl věnovat důkladněji. Některé základní školy mají i svého školního psychologa, odborníka zabývajícího se nejen nadanými žáky. Školní psycholog mimo jiné dohlíží na vhodný výběr speciální metody práce, zkoumá spokojenost žáka s individuálním přístupem a jeho vliv na psychiku žáka i jeho výkon při vyučování.

Individuální přístup

Individuální přístup k nadaným žákům je nezbytný, přestože je pro pedagoga často velice obtížné a náročné si v běžné hodině vyčlenit čas pro speciální činnost nadaného žáka. Individuální přístup by měl spočívat především v pozornosti věnované danému jedinci. Má-li zadaný úkol splněný dříve než ostatní žáci, měl by být dále zaměstnán jinou zajímavou činností. Jiřina Konopčíková, školní speciální pedagog (ZŠ JUDr. Josefa Mareše ve Znojmě), uvádí, že individuální péče o nadaného žáka se neobejde bez častých konzultací a rozhovorů s žákem, který by měl svůj speciální vzdělávací program hodnotit, upravovat a tím se podílet na jeho tvorbě. Cítí-li se žák přetěžován, nadstandardní úkoly se musí eliminovat. Konzultace musí samozřejmě probíhat i s rodiči jedince.

Individuální přístup se mnohdy projevuje i v hodnocení. Chceme-li žáka motivovat a takzvaně hnát k lepším výsledkům, neměli bychom nadané dítě hodnotit jen podle výsledku, ale měli bychom do hodnocení zahrnout výsledek v porovnání se schopnostmi. V takovém případě by se mohlo stát, že dva žáci ve třídě by byli z vypracovaného úkolu hodnoceni známkou 2, přestože jejich práce by měly nesrovnatelně odlišnou úroveň. Na žáka s nadáním by měly být kladeny totiž vyšší požadavky, tudíž by neměl být hodnocen na výbornou, když by jeho výkon neodpovídal jeho maximální snaze a schopnostem.

Při práci s nadanými žáky jsem se setkala i s takovým individuálním přístupem, kdy vyučující prověřoval znalosti žáků testy s různou úrovní obtížnosti. Jednoduše řečeno vypracovávali nadaní žáci obtížnější testy. V tomto případě, i v případě odlišných kritérií hodnocení, může dojít k situaci, že bude vyučující obviněn z nespravedlnosti. Žáci ani rodiče ještě mnohdy nejsou připraveni na tyto speciální metody a přístupy a jsou znepokojeni špatnou známkou jejich nadprůměrně nadaného dítěte. K poučení rodičů o efektivitě daného přístupu mohou sloužit speciální pohovory, schůzky se speciálním pedagogem nebo školním psychologem, dále také semináře, které jsou pro rodiče nadaných dětí pořádány.

Speciální materiály a pomůcky

Při spolupráci se základními školami na Znojemsku bylo možno se setkat s nejrůznějšími speciálními vzdělávacími pomůckami a materiály nejen pro nadané žáky. Při nadstandardní vzdělávací péči se mohou použít encyklopedie, či jiné odborná literatura, ve které mohou žáci vyhledávat nejrůznější zajímavé informace. Žáci si díky odborným knihám mohou rozšířit své znalosti v daném oboru.

Přínosné jsou také pomůcky z oblasti moderní technologie, jako jsou např. interaktivní tabule, práce na PC, či vyhledávání informací na internetu. Žáci mohou prostřednictvím internetu porovnat své schopnosti v nejrůznějších soutěžích. Např. <http://www.geniuslogicus.eu/cz/>, <http://www.zlaty-orisek.cz/>

Semináře vybraných předmětů

Velice přínosné mohou být i zájmové předměty, či kroužky, které žákům nabízí prohloubení, či rozšíření již získaných poznatků. Dobrovolnost je velice důležitá. Povinné předměty u žáků evokují znaky nátlaku a nutnosti, a proto mnohdy ztrácí chuť a motivaci k práci.

Činnostní učení

Řada základních škol užívá metodu činnostního učení, při které si žáci osvojují vědomosti empiricky. Poznávání zde probíhá pomocí přímě zkušenosti s problémem a praktickou činností s ním. Žáci tedy danému učivu lépe porozumí a snadněji si následně osvojená fakta vybavují.

Oddechové úkoly

Velice důležitou součástí vzdělávání nadaných žáků je zařazení tzv. oddechových cvičení, která žáka baví, ale především uvolní jeho koncentraci a dopřeje žákovi nutné odreagování.

Vyučování orientované na proces

„Klasické školní vyučování se nadále ponejvíce soustředí na předávání faktických informací, neklade důraz na samotný proces vzdělávání. Pracuje tedy způsobem orientovaným na výsledek. To je samozřejmě v pořádku, děti se potřebují naučit číst, psát a počítat.“ (Lebeer, J., 2006, str.25)

Pro nadané žáky by bylo však vyučování orientované na proces přínosnější. Rozdíl mezi těmito dvěma typy vyučování můžeme postihnout následující tabulkou.

Tab. 3 Vyučování orientované na výsledek X Vyučování orientované na proces

Tradiční způsob výuky: faktické informace – orientace na výsledek	Nové metody výuky: vedení k žádoucím učebním návykům – orientace na proces
Pamatovat si, co je v knize	Učit se, jak si látku ukládat do paměti
Výuka postupů	Orientace na řešení problémů
Přesné postupy	Odhalování souvislostí a zákonitostí
Důraz na správné chování, vnější kontrola chování	Vést k sebekontrolě a seberegulaci: jak se chovat, proč a kdy
Mechanické opakování	Důraz na tvořivé myšlení
Říkat to, co chce učitel slyšet	Vyjadřování vlastních myšlenek
Přizpůsobit se pravidlům	Odhalování nutnosti pravidel
Přizpůsobit se stejným pravidlům	Vhodně přizpůsobovat pravidla okolnostem
Přijímat všeobecné názory	Důraz na jedinečnost člověka schopného obhájit si vlastní názor
Obavy z chyb	Analyzování chyb, aby jim v budoucnu bylo možno předcházet
Čekat a sledovat	Vyhledávat informace a najít řešení
Neklást otázky	Zvědavost a zvědavost
Řídit se pravidly bez přemýšlení	Přemýšlet, jak dosáhnout cíle
Přijímat učitelovy názory jako zákon	Uvažovat kriticky
Přijímat vědomosti zprostředkované učitelem	Rozvíjet celou mysl, tj. kognici, vůli a srdce

(Lebeer, J., 2006, str.25)

Jak již bylo řečeno, nadaní žáci oplývají zpravidla vynikající pamětí. Naučit se něčemu nazpaměť pro ně nebývá problém. Můžeme tedy považovat za užitečnější, je-li nadaným žákům umožněno, aby se učili spíše různým postupům, metodám a možnostem řešení, aby měly volnost pro svou kreativní činnost a nebyly nuceny k pouhému učení faktů. Žáci s vysokým nadáním si potřebují osvojit především vhodný způsob práce a poznávání.

Praktická část

8 Studie: Vzdělávání nadaných žáků

8.1. Cíle a užití metody studie

Cíl studie:

Studie je zaměřena na rozpoznávání charakteristických projevů nadání a na zjištění opakujících se znaků nadání u jednotlivých žáků. V popředí zájmu studie stojí konkrétní užitá metoda vzdělávání nadaného jedince a metoda rozvoje jeho nadání, způsob výběru této metody a naplnění záměru užití speciálního přístupu ve vzdělávání nadaných dětí.

Stručná definice problému:

V současné době je problematika vzdělávání nadaných dětí velice aktuální a diskutovaná, jsou ale již školy připraveny a ochotny nejen nadané žáky vzdělávat, ale dokonce i vyhledávat? Na to se pokusíme odpovědět prostřednictvím následující studie. Jelikož včasné odhalení vysokého nadání je prvním krokem k podpoře nadaných jedinců a jejich schopností, zaměříme se mimo jiné na rozpoznávání projevů nadání pedagogem, psychologem i rodičem nadaného dítěte. Dalším nezanedbatelným znakem efektivní práce s nadanými žáky by měla být vhodná metoda vzdělávání, jejíž forma by měla vzejít z úzké spolupráce školy, rodičů daného žáka a žáka samotného a v neposlední řadě je důležitá i konkrétní realizace zvolené metody rozvoje nadání žáka vyučujícím.

Výzkumné otázky:

- Shodují se nadání jedinci v některých popisovaných charakteristických projevech nadání?
- Zakládají se metody vzdělávání nadaných žáků užití v praxi vždy na individuálním přístupu pedagoga k žákovi?
- Podílí se všechny subjekty, které zvolenou metodu vzdělávání nadaného žáka schvalují, i na samotném sestavování individuálního vzdělávacího plánu žáka?

- Jakým způsobem je zjišťována a zajišťována efektivita zvolené metody vzdělávání nadaného žáka?

Technika sběru dat: Polostrukturovaný rozhovor s rodiči a učiteli nadaného dítěte a studium dokumentů (IVP, zprávy PPP).

Výzkumný vzorek: Informace byly získávány od rodičů a pedagogů nadaných žáků, zdrojem byly i zprávy z vyšetření žáka v PPP. Analyzovaní nadaní žáci jsou ve věkovém rozpětí 7-13 let, vzdělávání na základních školách v okrese Znojmo.

8.2. Analytický rozbor dat

Studie je založena na zpracování získanými poznatků o nadaných dětech především od jejich rodičů⁷, pedagogů⁸ a okrajově i psychologů⁹ pedagogicko-psychologických poraden. Získané informace jsou zpracovány do kasuistik konkrétních jedinců, které informují o charakteristických projevech nadání, o faktorech, které přímo či nepřímo nadání dítěte ovlivňují, o užívaných způsobech rozvoje nadání a v neposlední řadě o efektivitě užitých metod vzdělávání.

8.2.1. Žák Michal

Věk: 7 let 4 měsíce

Zjištění PPP: Vysoké intelektové nadání

Rodinná anamnéza:

Michal vyrůstá v úplné rodině, oba rodiče jsou středoškolsky vzděláni, chlapec má dva starší sourozence, kteří studují na vysoké škole. Rodinné vztahy jsou pevné a harmonické. Prarodiče již Michal nemá. Rodina se pravidelně vídá s dalšími rodinnými příslušníky, sourozenci rodičů, s nimiž nemá Michal nikterak zvláště pevný vztah.

Vývojová anamnéza:

Chlapec se vyvíjel standardně s menšími problémy při vývoji motoriky. Rané osvojení řeči bylo pro rodiče až nečekané. S dítětem neustále pracovali na zdokonalování verbálních schopností. Již po třetím roce života dítěte se projevoval silný

⁷ Informace získané od rodičů nadaného dítěte jsou v kasuistikách zařazeny v rodinných anamnézách, vývojových anamnézách a pod názvem Rozvoj nadání (rodina).

⁸ Informace podané o žákovi jeho pedagogem jsou uvedeny v sociálních anamnézách a v Rozvoji nadání (Škola).

⁹ Informace poskytnuty psychologem v podobě zprávy o vyšetření žáka jsou zpracovány v úseku Rozvoj nadání (PPP).

- jsou-li informace zařazeny jinak (viz. výše), zdroj informace je výslovně uveden.

zájem o konstruktivní hry, lego, složité stavebnice. Vybíral si puzzle se zeměpisnými motivy, mapami a ptal se na význam obrázků.

Ve čtyřech letech našla matka chlapce u PC, který nechal zapnutý jeho starší bratr, jak píše celá slova a krátké věty na ICQ. Do té doby o jeho schopnosti spojovat písmena do slov (vět) rodina nevěděla. Tato skutečnost vedla rodiče k oslovení pedagogicko-psychologické poradny, kde bylo diagnostikováno chlapci vysoké intelektové nadání.

Dle slov matky byl Michal od mala velice vnímavý, v šesti letech byl schopen s rodiči komunikovat např. o současném společenském a politickém dění na úrovni dospělého člověka. Se zaujetím sleduje televizní zprávy, na internetu si hledá informace v zeměpisných mapách. Získané informace si bez problémů pamatuje a přemýšlí o nich

Při nástupu do první třídy základní školy se projevoval problém s jemnou motorikou chlapce (špatné držení pera při psaní). Tento problém je nyní již eliminován.

Sociální anamnéza:

Michal vyrůstá v úplné rodině v harmonickém prostředí, rodinné vztahy jsou bezproblémové a nekonfliktní. Rodina se snaží o komunikativní řešení jakýchkoli problémů a rodinná témata se řeší diskuzí, nikoli direktivními příkazy. Přesto nemá Michal problém s respektováním autority rodičů ani starších sourozenců. Starší bratr je pro Michala vzorem a inspirací.

Přátelské vztahy navazuje chlapec přirozeně a bez problémů, mezi vrstevníky je přirozenou autoritou a vůdčím elementem.

Rozvoj nadání:

- Rodina: Nadání bylo u chlapce odhaleno vyšetřením v PPP na základě žádosti rodičů. Rodina chlapce podporuje v kladení otázek k jakékoli pro Michala zajímavé problematice, v činnosti je samostatný a dohled ani pomoc nepotřebuje. Rodiče chlapci umožňují vyhledávání informací na internetu a v odborné literatuře a encyklopediích, které má Michal doma k dispozici. Ochotně s chlapcem diskutují a snaží se mu podávat informace co

nejobjektivněji, aby si mohl chlapec tvořit svůj vlastní názor. Na rozšiřování chlapcových schopností a vědomostí se nepodílejí jen rodiče, ale i oba starší sourozenci. Na tvorbě IVP se rodiče nepodíleli, byl jim předložen pouze ke schválení. S péčí školy o rozvoj žákova nadání jsou spokojeni.

- PPP: Vyšetření v PPP proběhlo na žádost rodičů dítěte, a to již v předškolním věku chlapce. Odhalilo vysoké intelektové nadání, vynikající paměť a schopnost hlubokého soustředění. Zájem žáka byl pozorován především v oblasti zeměpisných informací a aktuálního dění ve společnosti. PPP vypracovala zprávu a doporučení speciálního přístupu k žákovi ihned od zahájení povinné školní docházky. Doporučení obsahovalo podporování chlapcovy tendence ke kladení otázek, umožnění vyhledávání informací chlapcem v odborné literatuře a vhodných internetových stránkách (po dobu osvojování si schopnosti čtení a psaní samozřejmě za asistence dospělého). Pro školu PPP doporučila možnost žáka pracovat jak ve skupině, tak i samostatně. Kontrola v PPP prozatím potvrdila efektivitu metody práce.
- Základní škola: Základní škola vypracovala po prvním pololetí první třídy IVP, který byl rodičům předložen k podpisu. Speciální přístup ve výuce je uplatňován v předmětu vlastivěda, žák má možnost vyhledávat samostatně informace a prezentovat je před třídou. Sám s oblibou rozvádí v hodině diskuzi s učitelem, čemuž se vyučující nebrání a touto formou žák získává další informace. Michal má možnost navštěvovat zeměpisný kroužek, čehož s nadšením využívá. Při vyučování je pozorný, klidný a soustředěný, po dokončení zadaného úkolu trpělivě čeká na další zadanou aktivitu, aniž by vyrušoval.

Shrnutí:

Michal, žák s vysokým intelektovým nadáním, vyrůstá v úplné rodině, oba rodiče jsou středoškolsky vzděláni. Značný vliv na žáka mají i jeho dva starší sourozenci, studenti VŠ.

Nadání bylo odhaleno již v předškolním věku dítěte při vyšetření v PPP, které proběhlo na základě žádosti rodičů. Nadání se u Michala projevuje především nezvyklým zájmem o aktuální dění ve společnosti, všeobecným přehledem a schopností komunikace na vysoké úrovni. Žák má vynikající schopnost získávání a uchovávání informací. Autority uznává bez problémů.

Žák je vzděláván ve své kmenové třídě podle IVP, na jehož sestavení se rodiče žáka nepodíleli. Jsou však s metodami rozvoje nadání jejich syna spokojeni. Žák je podporován k samostatnému vyhledávání informací, jejich prezentování třídě a diskuzi. Má možnost navštěvovat speciální zájmové kroužky.

8.2.2. Žák Martin

Věk: 7 let 5 měsíců

Zjištění PPP: Vysoké nadání a porucha pozornosti

Rodinná anamnéza:

Martin vyrůstá v úplné rodině. Otec je vysokoškolsky vzdělán a pracuje jako lékař v oboru gynekologie, matka je vysokoškolsky vzdělaná v oboru lékař-rentgenolog, nyní je na mateřské dovolené. Martin má mladšího bratra a starší sestru. Vztah se sourozenci má dobrý, mladší bratr u Martina vzbudil potřebu starostlivosti o druhé, Martin projevuje zájem o jeho péči. Starší sestra je pro něj vzorem, motivuje ho a vzbuzuje v něm přirozenou soutěživost. Jejich vztah je velice blízký.

Vývojová anamnéza:

Vývoj Martina byl od narození plynulý, první slovo rodiče zaznamenali v osmém měsíci života dítěte, v devátém měsíci již sám chodí. Již od jednoho roku oplývá vysoce rozvinutou jemnou motorikou (stavebnice), kreslení a později psaní ovládá bez problémů, ale nudí ho. V devatenácti měsících je schopen pojmenovat některá písmena a v pěti letech plynule čte nápisy, kratší věty (podle matky ovlivněno motivací jeho starší sestry). V předškolním věku trávil Martin většinu času s pedagogicky vzdělanou chůvou, a to z důvodu studia matky, měl tedy odborně a systematicky vedenou výchovu (hry rozvíjející motoriku, obohacující slovní zásobu, osvojení čtení a psaní). Mateřskou školu navštěvoval zpočátku společně se starší sestrou, což na Martina působilo velice pozitivně, v kolektivu byl oblíben a projevoval se vůdcovsky. Po jejím odchodu na základní školu byla u Martina pozorována silná individualizace a distanc od kolektivu.

Při nástupu do první třídy základní školy již uměl číst, psát a vynikal zvláště v oblasti matematických operací. Při vyučovacím procesu je neklidný, nepozorný, zapomnětlivý a vyrušuje. Z důvodu nekázně a pozorovaných chyb kvůli nepozornosti bylo Martinovi doporučeno vyšetření v PPP, kde byla zjištěna u Martina porucha pozornosti (kterou trpěl i jeho strýc) spojená s funkční nezralostí CNS (rychle nastupující únava, fluktuace pozornosti, omezená samostatnost), ale bylo zjištěno i vysoké nadání jedince. Jeho vývoj byl ve zprávě z PPP hodnocen jako disharmonický.

Sociální anamnéza:

Martin žije v úplné rodině s oběma rodiči a dvěma sourozenci. Rodinné vztahy jsou pevné a harmonické. Mladší bratr u Martina formuje schopnost péče o druhého a ochotu pomáhat druhému. Starší sestra je Martinovým vzorem, Martin se jí snaží vyrovnat bez známek žárlivosti. Pro svou školní i mimoškolní činnost hledá inspiraci u starších jedinců. Do okruhu svých vrstevníků (spolužáků) je Martin začleněn a přijat bez jakýchkoliv problémů, avšak obzvláště blízkého kamaráda nemá, což není pro jeho věk běžné. V kolektivu si pro komunikaci a hru vybírá spíše dívky.

Rozvoj nadání:

- Rodina: Martin se projevuje nejvíce v oblasti matematiky a techniky, jeví zájem o způsoby a principy fungování technických přístrojů, se zájmem řeší různé hádanky, kvízy, sudoku, hraje výborně šachy. Od rodičů má Martin intenzivní podporu jeho schopností, při práci a systematické hře potřebuje dohled a motivaci, jinak rychle ztrácí zájem o činnost. Při plnění školou zadaných domácích úkolů potřebuje každodenní dohled. Běžné (nedostatečně komplikované) úkoly ho nudí a bez dozoru rodičů se jim vyhýbá a nachází si jinou činnost. Od rodiny má Martin podporu i formou pořizování speciálních knih, encyklopedií a her. Již v předškolním věku skládal lego určené dětem od deseti let věku.

- PPP: Původní důvod vyšetření dítěte v PPP byly vyučovací obtíže, přičemž bylo odhaleno vysoké nadání jedince. PPP vytvořila pro Martina zprávu o psychologickém vyšetření a doporučení individuálního vzdělávacího plánu pro žáka. Žák prozatím neabsolvoval kontrolu efektivity zvolené vyučovací metody v PPP.
- Základní škola: Na základě vyšetření a doporučení PPP byl vystavěn pro Martina IVP, který byl rodičům pouze předložen ke schválení. Při tvorbě IVP nebyli rodiče vyzváni ke spolupráci. Organizace výuky byla sestavena ve spolupráci třídního učitele, výchovného poradce a ředitele školy. Žák je vzděláván ve standardní třídě dle výuky ŠVP, pro podporu vysokého nadání byla určena možnost práce s PC, internetem, encyklopediemi, naučnými časopisy. Žák má dále možnost navštěvovat skupiny sdružující žáky s podobnou výkonnostní úrovní. Martin má možnost na některé hodiny matematiky docházet do vyššího ročníku. V matematice IVP určuje zadávání rébusů, sudoku a speciálních úkolů místo opakovacích cvičení. Vyhodnocení IVP bude probíhat každého čtvrt roku, pokud dojde k nějakým změnám v IVP, rodiče budou vždy informováni. Zájem školy o rozvoj nadání dítěte jeho rodiče hodnotí jako dostatečný, přesto je však dle slov matky vzdělávání nadaného dítěte s poruchou pozornosti nad rámec schopností vyučujícího.

Shrnutí:

Martin, žák s charakteristikou vysokého nadání a poruchy chování, vyrůstá v úplné rodině, oba rodiče dosáhli vysokoškolského vzdělání.

Nadání bylo odhaleno již v prvním pololetí první třídy základní školy, a to při vyšetření PPP poruchy chování. Problémy spočívaly v udržení pozornosti žáka. Nadání se u Martina projevuje mimo jiné mimořádnou pamětí, vysoce vyvinutou jemnou motorikou, brzkým osvojením schopnosti číst a psát a vynikajícími schopnostmi především v předmětu matematika. Autority uznává bez problémů.

Rozvoj nadání žáka je zajišťován individuálním vzdělávacím plánem, při jehož tvorbě rodiče nebyli vyzváni ke spolupráci. IVP jim byl pouze předložen ke schválení. Žák je vzděláván ve své kmenové třídě rozšiřováním učiva matematiky s možností občasné účasti na hodinách matematiky ve vyšším ročníku. Při běžném vyučování je mu

věnována speciální pozornost vyučujícího. Rodiče jsou se zájmem školy o rozvoj nadání žáka spokojeni, avšak sami se do rozvoje nadání jejich dítěte zapojují. Matka vyjádřila své pochyby o schopnostech učitele rozvíjet nadání u žáka s poruchou učení.

8.2.3. Žák Tadeáš

Věk: 8 let 11 měsíců

Zjištění PPP: Vysoké nadání

Rodinná anamnéza:

Tadeáš vyrůstá v úplné rodině. Matka, vysokoškolsky vzdělaná v oboru personalistika, nyní pracuje jako OSVČ. Otec je vysokoškolsky vzdělán v technickém oboru a také pracuje jako OSVČ. Tadeáš má mladšího bratra (4 roky), který navštěvuje mateřskou školu. Jejich povaha a temperament jsou naprosto odlišné, proto společně netráví příliš mnoho času. Velice blízký vztah měl s babičkou a prababičkou, které pomáhaly při jeho výchově již od útlého dětství. Velké trauma mu způsobila v jeho čtyřech letech smrt prababičky.

Vývojová anamnéza:

Vývoj Tadeáše byl plynulý a probíhal v harmonickém prostředí. Vývoj řeči i motoriky byl standardní, bez jakýchkoli problémů. Již ve třech letech rád stavěl stavebnice, puzzle, vymalovával a to bez potřeby pomoci či pozornosti. Při hře a práci si vystačil sám a od dětství se projevuje introvertně. Oplývá vynikající pamětí. Již od čtvrtého roku života má nezvyklý zájem o dinosaury, dokáže pojmenovat a rozpoznat několik vývojových druhů, sleduje vzdělávací a dobrodružné dokumenty, pracuje se stavebnicemi, legem, je schopen sestavit náročné páky, obvody atd.. Emocionálně je silně vázaný na blízkou rodinu. Úmrtí prababičky nese velice těžce, od této události nastaly u Tadeáše problémy s přijímáním potravy, které stále přetrvávají.

Navštěvování mateřské školy mu dělalo veliké obtíže po dobu dvou měsíců. Jakékoli změny vítá již od útlého dětství s nelibostí. Z následné povinné školní docházky měl také obavy, na jakékoli změny je třeba Tadeáše dopředu upozornit a připravit.

Při přechodu do první třídy základní školy měl problém s psaním, správným držetím pera. Rozvoj písemného projevu se zlepšil během jednoho roku, ale bylo potřeba na jeho výkon nespěchat.

Jedinec vyrůstal v rodině s demokratickou výchovou, je zvyklý diskutovat a argumentovat, špatně snáší křik a agresivitu nejen na jeho osobu, ale i v situacích jeho se netýkajících.

Sociální anamnéza:

Tadeáš žije v úplné rodině. Vztahy s rodinnými příslušníky má dobré, obzvláště silnou citovou vazbu má k matce a babičce. Je introvertní povahy, rád pracuje samostatně. Již socializace v předškolním věku neprobíhala bez problémů. V mateřské škole trávil čas zpravidla samostatnou hrou. Zařazení do kolektivu spolužáků na v první třídě povinné školní docházky nebylo okamžité, při navazování sociálních vazeb je opatrný a zdrženlivý. V kolektivu třídy je nyní oblíbený, avšak úzký okruh, či nejlepšího kamaráda ve třídě nemá. Podle slov matky vrstevníci Tadeášovi nestačí v úrovni komunikace a myšlení. Při neúspěchu ve srovnání s vrstevníky je velice úzkostný. Pro rozvoj svého nadání žák navštěvuje hodiny matematiky ve vyšším ročníku, což mu nečiní žádné problémy, jelikož má ve vyšší třídě podporu svého bratrance, jehož zásluhou je kolektivem vnímán velice pozitivně.

Rozvoj nadání:

- Rodina: V průběhu prvního pololetí první třídy rodiče pozorovali u Tadeáše vynikající výsledky práce a bez vědomí vedení školy, kterou Tadeáš navštěvuje, nechali syna vyšetřit v PPP. Vyšetření potvrdilo vysoké nadání jedince. Rodiče se dle doporučení PPP dítěti věnují důsledněji především v oblasti matematiky a techniky. Dozor nad plněním domácích úkolů zadaných školou Tadeáš nepotřebuje, je důsledný, svědomitý a samostatný. Jejich péče o rozvoj synova nadání spočívá ve speciálních úkolech a hrách. Syna motivují odměnou za dobré výsledky v procesu školního vyučování, za určitý počet dobrých známek dostane Tadeáš odměnu v podobě her, které

dále jeho nadání rozvíjí. Jedinec má tendenci k perfekcionismu, což se u něj rodiče snaží potlačovat, stejně jako stres z neúspěchu. V domácím prostředí si Tadeáš s oblibou hraje na proces školního vyučování, přičemž dostává od rodičů k vypracování speciální úkoly z matematiky a jiných oblastí. Doma má také k dispozici různé naučné knihy a encyklopedie, raději však získává informace z praktických činností. Od jeho pěti let Tadeáše rodiče seznamují s anglickým jazykem formou používání anglických slov v běžné komunikaci. V sedmi letech dítěte zahájili rodiče doma intenzivnější výuku anglického jazyka, s čímž Tadeáš souhlasil a našel v ní zálibu. Rodiče zamýšlejí přechod Tadeáše po páté třídě na víceleté gymnázium, poněvadž na běžné základní škole neshledávají pro svého syna dostačující možnosti rozvoje jeho nadání.

- PPP: Vyšetření dítěte v PPP proběhlo na žádost matky, výsledkem vyšetření bylo zjištění vysokého nadání jedince zejména v oblasti matematiky. PPP vypracovala posudek a doporučení práce na rozvoji nadání dítěte v podobě doporučení individuálního vzdělávacího plánu. Kontroly v PPP potvrzují efektivitu zvolené vyučovací metody, poukazují však na fakt, že žák by byl schopen pojmout ještě více nových informací a zvládat i náročnější výuku.
- Základní škola: Základní škola vypracovala IVP na základě doporučení z PPP. IVP byl sestaven ve spolupráci třídního učitele, učitele matematiky, ředitele školy, výchovného poradce a rodičů žáka. Žák je vzděláván z důvodu silné vazby na spolužáky ve své kmenové třídě, na předmět matematika dochází trvale do vyššího ročníku. Škola navrhovala speciální vyučovací plán i v předmětu Vlastivěda, s tím však rodiče nesouhlasili z obav ze zbytečného přetěžování žáka. Výuka ve vyšším ročníku pro jedince znamená i konfrontaci se silnou konkurencí, popřípadě i neúspěch, což Tadeáš snáší těžce. K plnění náročných školních úkolů potřebuje motivovat formou pochvaly a neustálé zpětné vazby učitele. V předmětu

matematika si vytváří při práci své vlastní postupy, které jsou mu akceptovány a pozitivně hodnoceny.

Shrnutí:

Tadeáš, žák s charakteristikou vysokého nadání, vyrůstá v úplné rodině. Oba rodiče jsou vysokoškolsky vzdělaní.

Nadání bylo u žáka odhaleno již v průběhu první třídy. Žák byl vyšetřen v PPP na základě žádosti rodičů. Nadání se u Tadeáše projevuje např. vysokým stupněm samostatnosti, dále také důsledností, svědomitostí, vynikající pamětí a sklonem k perfekcionalismu. Autority uznává bez problémů.

Žák je vzděláván ve své kmenové třídě, přičemž na veškeré hodiny matematiky dochází do vyššího ročníku. Rodiče byli vyzváni ke spolupráci na vytvoření IVP jejich syna a jsou do procesu rozvoje jeho nadání pevně zainteresováni. Rodiče jsou s přístupem školy spokojeni.

8.2.4. Žákyně Jitka

Věk: 12 let 6 měsíců

Zjištění PPP: Mimořádně nadaný žák

Rodinná anamnéza:

Jitka vyrůstá v úplné rodině, oba rodiče jsou vysokoškolsky vzděláni a pracují ve státní správě. Jitka má dva mladší sourozence v předškolním věku, ke kterým má velice blízký vztah, projevuje se pečovatelsky a výchovně. Rodinné prostředí je harmonické s demokratickým způsobem fungování. Děti se mohou zapojovat do diskuzí a tvorby pomyslného řádu a pravidel domácnosti.

Vývojová anamnéza:

Vývoj dívky probíhal bez problémů, dle slov matky probíhal rychleji ve srovnání s běžným průběhem. Chůze a řeč se rozvinula velice brzy, již ve třech letech měla vysoce rozvinutou jemnou motoriku, pečlivě vykreslovala obrázky, omalovávala a skládala stavebnice. Od čtyř let s oblibou sleduje naučné televizní pořady a projevuje se jako velice zvědavé dítě s neustálým zájmem o okolní svět. Fascinovaly ji mapy a poznávání světa jako takového.

V mateřské škole se projevovala společensky až dominantně. Je vůdcovský typ. S navazováním sociálních vazeb nemá žádné problémy. Na nástup do první třídy základní školy se velice těšila, sama projevovala zájem naučit se číst a psát již v předškolním věku, aby následně mezi spolužáky vynikala. Během školní výuky se chová pozorně, aktivně a učivo ji nečiní žádné problémy. Vysoké nadání bylo odhaleno až v šesté třídě na doporučení pedagoga k vyšetření v PPP.

Sociální anamnéza:

Jitka je velice společenská, extrovertní, sociální vazby navazuje spontánně. Ve vztazích s vrstevníky se projevuje dominantně. Akceptuje názory druhých, respektuje autority, ale nepřijímá bezmyšlenkovitě příkazy, přemýšlí o nich a diskutuje. Často se snaží prosadit svůj názor i na úkor autority pedagoga. Nevyhovuje jí direktivní přístup vedení, naopak při demokratickém jednání je ochotna ke kompromisům i ústupkům.

V rodinném kruhu je mnohdy panovačná a snaží se zasahovat do výchovy a péče rodičů o její mladší sourozence. K sourozencům se však chová velice ohleduplně, chápavě a empaticky.

Rozvoj nadání:

- Rodina: Rodina dívku podporuje zejména v samostatnosti, schopnosti efektivní komunikace a diskuze. Ve svém volném čase Jitka projevuje zájem o politickou situaci ve státě a své dotazy směřuje právě na rodiče, kteří se snaží jí podávat objektivní informace a vést dívku ke schopnosti utvářet si vlastní názor a úsudek.

S domácími úkoly zadanými školou dívka pomoc rodičů nepotřebuje a pečlivost její práce ji ani nevyžaduje. Za dobré výsledky je dívka na vlastní přání odměňována naučnými knihami a encyklopediemi. Se školní péčí v oblasti rozvoje nadání jejich dítěte rodiče spokojeni nejsou, přestože se na tvorbě IVP podíleli. Dle jejich tvrzení je školní péče nedostačující a je nezbytné intelektové nadání dále rozvíjet i při mimoškolních aktivitách.

- PPP: Vyšetření psychologem v PPP potvrdilo domněnku o vysokém intelektovém nadání dívky. Odhalilo rozumové schopnosti v pásmu vysokého nadprůměru, vynikající paměť, silnou koncentraci, převahu levohemisférových funkcí nad pravoemisférovými, vynikající schopnost učit se, chápat realitu a volit adekvátní řešení úkolů. Vyšetření také odhalilo lehkou znevýhodněnost v oblasti motorické koordinace, jež nebyla do té

doby nikým zaznamenána. PPP doporučila sestavení IVP se zaměřením na obohacování učiva především v předmětech Zeměpis a Informatika. Kontroly PPP potvrzují správnost výběru vyučovací metody a její efektivitu.

- Základní škola: Na doporučení PPP vypracovala škola pro Jitku IVP zaměřen na nadstandardní výuku zeměpisu a informatiky. Nadstandard se projevuje především formou obtížnějších úkolů zadávaných jak ve vyučovacích hodinách, tak k domácímu vypracování. Dívka má aktivní zájem pracovat samostatně na různých prezentacích a referátech a s nadšením přijímá i možnost představit svou práci kolektivu spolužáků.

Shrnutí:

Jitka, dívka s charakteristikou mimořádně nadaného žáka, vyrůstá v úplné rodině, oba rodiče jsou vysokoškolsky vzdělaní.

Nadání bylo odhaleno vyučujícím při průběhu vyučovacího procesu v šesté třídě základní školy. Dívka se projevovala silným zájmem o politickou situaci státu a oplývala vynikajícím všeobecným přehledem, pamětí, vynikající schopností učit se a silnou koncentrací. Mnohdy se staví proti autoritám.

Dívka je vzdělávána podle IVP, na jehož tvorbě se podíleli i její rodiče. Speciální přístup ve vzdělávání je uplatněn především v předmětech zeměpis a informatika formou zvláštních úkolů a projektů. Rodiče s rozvojem nadání jejich dcery spokojeni nejsou, dle jejich slov daný přístup vyžaduje další mimoškolní aktivity rozvíjející její nadání.

8.2.5. Žák Roman

Věk: 7 let 5 měsíců

Zjištění PPP: Vysoké nadání

Rodinná anamnéza:

Roman vyrůstá v neúplné rodině jako jediné dítě. Matka má dosažené základní vzdělání a pracuje jako prodavačka (směnný provoz). Otec, středoškolsky vzdělán, pracuje jako prodavač. Rodiče Romana žili ve společné domácnosti do jeho 4 let, poté se Roman společně se svou matkou odstěhoval. S otcem má pravidelný kontakt. Podle slov matky jsou však jejich schůzky pouze formální, otec nemá na Romanovu výchovu, či vzdělávání žádný vliv. Blízký vztah má Roman s matčíným přítelem, který je Romanovým vzorem a výraznou autoritou. Nyní s ním žijí ve společné domácnosti. K ostatním členům rodiny nemá Roman nikterak výrazně silný vztah.

Vývojová anamnéza:

Vývoj Romana probíhal již od narození plynule, bez jakýchkoli odchylek od běžného vývoje dítěte. Již ve třech letech jeví Roman zájem nejen o běžné hry, lego a stavebnice, ale úspěšně a se zájmem ovládá i strategické počítačové hry. V předškolním věku se vyskytly problémy s výslovností (dyslalie) a jemnou motorikou. Při logopedickém vyšetření bylo odhaleno vysoké nadání. Již od samého zjištění dyslalie Roman pracuje s odborníky na odstranění těchto obtíží.

Mateřskou školu navštěvoval Roman s oblibou. Kvůli poruše výslovnosti byl jeho nástup do první třídy odložen, což vedlo ke ztrátě motivace při aktivitách v mateřské škole.

Následný nástup do první třídy proběhl bez jakýchkoli problémů, Roman se projevuje jako aktivní žák se silným zájmem o výuku. Při vyučování s oblibou přijímá i nadstandardní úkoly, kterými je zaměstnáván, splní-li běžné aktivity dříve než spolužáci (především v matematice). Při práci se projevuje introvertně, rád pracuje samostatně, ale výsledek s hrdostí prezentuje autoritám (rodiči, učiteli). Ve svém volném čase sám

vyhledává aktivity, které jsou doporučeny PPP. Sám vytváří křížovky, které předkládá k vyplnění rodičům, hraje karty, šachy, se zájmem staví stavebnice. Při obdarování autodráhou se Roman ihned pustil do sestavování modelu, po jehož dokončení o hru již nejevila zájem. Vybírá si především projektové hry. Je velice ctižádostivý a inklinuje k perfekcionismu. Neúspěchem je motivován k intenzivnější snaze a lepším výsledkům.

Snaha o dokonalé výsledky Romanovi komplikuje především psaní, jelikož je svou pečlivostí zpomalován a nestíhá tempo spolužáků.

Roman je zvyklý na pevný řád a postup, který si osvojil i při běžných činnostech (oblékání, denní režim) svá pravidla striktně dodržuje. Při narušení řádu v jakékoli činnosti jeví známky nervozity. Při nutné absenci ve škole vyžaduje speciální úkoly, které by vyloučili možnost, že by za spolužáky v čemkoli zaostával.

Při zájmových činnostech (včetně školních úkolů) pracuje s velice silným soustředěním, při vyrušení zůstává myšlenkami stále u započatého úkolu.

Sociální anamnéza:

Sociální vazby navazuje Roman bez problémů, silný vztah má ke své matce a jejímu příteli, naopak s otcem pevnější vazbu Roman neprojevuje. Již od předškolního věku navazuje optimální kontakt s vrstevníky. Při školních činnostech pracuje raději samostatně, ale v zájmových oblastech je společenský. Autority respektuje bez problémů.

Rozvoj nadání:

- Rodina: Znaky vysokého nadání rodiče u Romana nepozorovali, odhaleno bylo až při logopedickém vyšetření v PPP. Rodině byla doporučena podpora Romanova nadání formou komunikace a povzbuzování tendence ke kladení otázek ze strany dítěte, o což se matka a její přítel snaží. Syna matka podporuje k tvůrčí činnosti svým zájmem o výsledky jeho práce, vyplňuje jím vytvořené křížovky, sudoku a hlavolamy, předčítá zajímavosti z encyklopedií a sleduje s ním naučné televizní programy. Při plnění

školních domácích úkolů syn nepotřebuje dozor a pomoc rodiče, proto jej nechávají pracovat samostatně. Následně jen zkontrolují výsledek práce. Zpráva z PPP obsahovala pro Romana doporučení k navštěvování hodin matematiky ve vyšším ročníku. S tím však matka nesouhlasila. Obávala se následných problému s přirozeným utvářením pevných sociálních vazeb. S rozvojem nadání ze strany školy jsou rodiče spokojeni.

- PPP: Pedagogicko-psychologická poradna zjistila u Romana vysoké nadání při logopedickém vyšetření, které bylo provedeno z důvodu požadavku rodičů o odklad povinné školní docházky. PPP vypracovala pro mateřskou školu doporučení činností pro podporu vysokého nadání dítěte, kterým se mateřská škola neřídila a ignorovala jej. Podpora nadání podle doporučení PPP byla zahájena až v prvním ročníku základní školy. Přezkoumání a případné doporučení ke změnám práce s nadaným dítětem bude probíhat vždy jedenkrát ročně. Kontrola prozatím neproběhla.
- Základní škola: Základní škola konzultuje s rodiči dítěte metody určené pro rozvoj nadání dítěte. Nabídnutá možnost docházení žáka do vyššího ročníku na hodiny matematiky byla rodiči odmítnuta a společně se dohodli na práci se žákem podle IVP v jeho kmenové třídě. Pro Romana jsou při vyučovacím procesu připraveny speciální úkoly pro případ, že je Roman se zadaným úkolem hotov dříve než ostatní žáci. Tyto speciální úkoly jsou zaměřeny na obohacování a rozšiřování učiva, a to zpravidla s vazbou na praktický život.

Shrnutí:

Roman, žák s charakteristikou vysokého nadání, vyrůstal v neúplné rodině jen s matkou. Matka dosáhla základního vzdělání.

Vysoké nadání bylo u žáka diagnostikováno v první třídě základní školy při logopedickém vyšetření. Žák se projevoval vysokou citlivostí, samostatností, silnou koncentrací a sklonek k perfekcionismu. Pro svou práci i zájmové aktivity vyžaduje pevný řád. Autority respektuje bez problémů.

Nadání je rozvíjeno podle IVP, na jehož sestavování se podílela i matka žáka. Speciální přístup spočívá ve speciálních úkolech. Možnost docházení žáka do vyššího ročníku rodiče odmítli. S metodami rozvoje nadání jsou rodiče spokojeni, přesto však jeho rozvoji napomáhají i formou různých volnočasových aktivit.

8.2.6. Žák Jan

Věk: 9 let 2 měsíce

Zjištění PPP: Akcelerace rozumového vývoje

Rodinná anamnéza:

Jan vyrůstá v úplné rodině, oba rodiče dosáhli středoškolského vzdělání ukončeného maturitou. Chlapec nemá žádné sourozence, je velice silně emocionálně navázán na rodiče, zejména na otce. K jiným rodinným příslušníkům nikterak výrazně blízký vztah nemá.

Vývojová anamnéza:

Fyziologický i psychický vývoj chlapce probíhal bez jakýchkoliv pozorovatelných anomálií, od druhého roku dítěte s oblibou tráví čas samostatnou hrou (stavebnice, skládačky..resp. cokoli v dosahu dítěti sloužilo ke hře). Samostatnost byla velice markantní, ale společnost jak dospělých, tak i jiných dětí vítal radostně.

Ve čtyřech letech znal některá písmena, počítal do deseti, ze stavebnic skládal známe předměty, ale i neexistující objekty, které sám pojmenovával a byl schopen vysvětlit jejich funkci.

Vzhledem k absenci sourozenců byl Jan nadšený možností docházení do mateřské školy, odloučení od rodičů během dne snášel velice dobře a se zájmem se věnoval hře s ostatními dětmi. Mnohdy měl tendence ostatní děti poučovat. Choval se vůdcovsky.

Do první třídy nastupoval již se zjištěnou akcelerací rozumového vývoje, začlenění do nového kolektivu proběhlo bez problémů, učivo přijímal Jan se zájmem.

Dle otcova sdělení je velice zvědavý, upřímný, dovede se zastat druhého, při činnostech je cílevědomý.

Sociální anamnéza:

Jan je velice silně citově navázán na svého otce, je pro něj výraznou autoritou i vzorem. Většinu volného času tráví společně. S navazováním přátelských vztahů s vrstevníky nemá Jan žádné problémy, v novém kolektivu si sám vybírá jedince jemu sympatického a zpravidla jsou mu i sympatie opětovány. Již od třetího roku věku Jan přímo vyhledával nové kamarády a rád se seznamoval s dětmi, které neznal.

S nástupem do první třídy základní školy začal chlapec navazovat pevnější a trvalejší přátelství. Projevuje značnou sociální přizpůsobivost. Autority respektuje bez problémů.

Rozvoj nadání:

- Rodina: V pěti letech navštívil Jan s rodiči pedagogicko-psychologickou poradnu za účelem zjištění míry školní zralosti. Při vyšetření bylo zjištěno vysoké nadání dítěte a doporučena speciální péče v oblasti vzdělávání. Rodiče se snaží rozvoj nadání svého dítěte podporovat zejména prostřednictvím zvláštních her, složitých hádanek, hlavolamů a křížovek. Při školou zadaných domácích úkolech rodiče dohlíží na správné a pečlivé plnění, přestože to Janova pečlivost a zájem o aktivitu nevyžaduje. Poskytují synovi různé knihy a encyklopedie ke čtení, což je hlavní a nejvhodnější zdroj informací doporučený PPP. Chlapec také se zájmem sleduje s rodiči naučné televizní pořady, dokumenty o životě divokých zvířat i pořady o technických vynálezech.

Při sestavování IVP pro chlapce jeho rodiče nebyli vyzváni ke spolupráci ani konzultaci. IVP jim byl předložen po jeho dokončení pouze k podpisu. Rodiče jsou však přesvědčení, že školní péče o rozvoj nadání jejich syna je dostačující, nevyžaduje doplnění mimoškolními aktivitami a s přístupem školy jsou spokojeni.

- PPP: Vyšetření dítěte a následné zjištění nadprůměrných rozumových schopností proběhla již v pěti letech chlapce. Vyšetření odhalilo cílevědomost, schopnost silného soustředění, aktivní spolupráci v kolektivu, rychlé reakce, pohotové myšlení a vysoce nadprůměrná schopnost získávat a uchovávat informace. PPP vypracovala zprávu o vyšetření a spolu se vzorem IVP odeslala dokumenty na základní školu, kterou dítě navštěvuje. Kontrola psychologem v poradně je určena jedenkrát ročně. PPP doporučuje povzbuzovat chlapce k samostatnému chování při objevování světa a získávání poznatků, posilovat odvalu ke kladení otázek a k hledání vlastních cest k řešení úkolů. Doporučení psychologa dále zahrnuje minimalizaci direktivních prvků ve výuce a posilování demokratických postupů v procesu vzdělávání. Žák by měl být neustále zaměstnán, je-li se zadaným úkolem hotov dříve než jeho spolužáci, je nutné mít pro něj připravené další úkoly k řešení. Kontroly v PPP potvrzují efektivitu užitých metody vzdělávání.

- Základní škola: Jan je vzděláván ve standardním programu ZŠ ve své kmenové třídě, je vzděláván podle IVP sestaveného příslušnými činiteli a schváleného rodiči dítěte. IVP je zaměřeno na individualizaci pedagogického přístupu, obohacování učiva nad rámec vzdělávacího programu a to především v hodinách matematiky. V případě že při výuce dochází k probírání látky pro Jana již známé, je uplatňovaná metoda akcelerace vzdělávání a chlapec postupuje při výuce rychleji než ostatní žáci. Jan má při vyučování k dispozici rozmanité hádanky, rébusy a úkoly povzbuzující tvořivé myšlení.

Shrnutí:

Jan, žák s charakteristikou akcelerace rozumového vývoje, vyrůstá v úplné rodině, oba rodiče dosáhli středoškolského vzdělání.

Nadání žáka bylo odhaleno v předškolním věku při zjišťování míry školní zralosti. Jan se projevuje vysokou mírou samostatnosti, silného soustředění a vysoce nadprůměrnou schopností získávání a uchovávání informací. Autority respektuje bez problémů.

Rozvoj nadání je založen na práci dle IVP rodiči žáka pouze schváleného, a to v jeho kmenové třídě. Hlavní užitou metodou je akcelerace při výuce žáka. Rodiče chlapce shledávají rozvoj nadání syna ze strany školy jako uspokojivý a dostačující a v mimoškolních aktivitách jej dále nerozvíjejí.

8.2.7. Žák Daniel

Věk: 13 let 8 měsíců

Zjištění PPP: Vysoce nadprůměrné intelektové schopnosti

Rodinná anamnéza:

Daniel vyrůstá v neúplné rodině, od narození žije pouze s matkou, s otcem neudrží žádné styky. Matka dosáhla středoškolského vzdělání s maturitou, v současné době si vzdělání doplňuje dálkově. Pracuje jako bankovní finanční poradce. Daniel žije ve společné domácnosti jen s matkou. Pravidelný kontakt má se svou babičkou a tetou, které jeho matce pomáhají s výchovou a péčí od útlého dětství Daniela. Zvláště silnou citovou vazbu lze pozorovat u chlapce a jeho tety, která je vysokoškolsky vzdělaná, na Daniela působí jako hlavní autorita a má na něj silný vliv (např. při úvahách o výběru střední školy, o pozdějším zaměstnání atd.).

Vývojová anamnéza:

Od narození Daniel trpí atopickým ekzémem, jehož příznaky zesilují při stresových situacích. V ostatních oblastech byl Danielův vývoj bez jakýchkoliv anomálií, motorický vývoj byl plynulý. Od dvou let na chlapcův vývoj dohlížela střídavě matka a babička, babička Daniela vedla ke sportovním aktivitám, plavání a dalším fyzickým činnostem. Projevoval také silný zájem o výtvarnou činnost, malování, kreslení, práce s moduritem, či keramickou hlínou. Díky vysoce rozvinuté jemné motorice byl velice zručný a kreativní.

Mateřskou školu chlapec nenavštěvoval. Nástup do první třídy nesl s rozpaky a strachem z nového kolektivu, do kterého se však velice rychle úspěšně zapojil a již v první třídě vynikal svou aktivitou a zájmem. Je fyzicky a sportovně zdatný, účastní se většiny školních sportovních akcí a soutěží. Má klidnou povahu, je kamarádský, nekonfliktní, empatický a je schopný akceptovat názory druhých, i když se s nimi neztotožňuje. Při práci je schopen velice silného soustředění.

Od útlého dětství projevuje zájem o přírodovědné obory, zajímá se o živočichy, jejich život a vývoj. Je velice kreativní, svoji fantazii je schopen uplatnit mimojiné i při vymýšlení her nebo soutěží souvisejících se školní výukou. Má organizační a plánovací schopnosti, dokáže vést druhé, oplývá vynikající pamětí.

Sociální anamnéza:

Daniel žije v neúplné rodině, dle slov matky chybí Danielovi mužský vzor, inklinuje spíše k ženám, ženským autoritám, mužům nedůvěřuje. Matka pozoruje velice pevný vztah chlapec se svou tetou, každou změnu či obavu z čehokoliv konzultuje právě s ní a je tetou velice snadno ovlivnitelný.

Vztahy s vrstevníky navazuje chlapec bez problémů, vzhledem k různorodým mimoškolním aktivitám má několik povahově a zájmově odlišných přátel, s nimiž se může věnovat svým rozmanitým zájmům (sport, výtvarná činnost, kurzy cizích jazyků atd.) Projevuje se jako kvalitně sociálně přizpůsobivý. Autority respektuje bez problémů.

Rozvoj nadání:

- Rodina: O rozvoj Danielova nadání v jeho volném čase se stará především matka a babička. Vedou chlapce k pečlivosti, zodpovědnosti při práci, ke sportovním aktivitám a dalším. Již od útlého dětství projevoval silný zájem o přírodovědné vědy, zejména oblast živočichů. Rodina tento zájem podporovala formou předčítání z naučných knih a sledováním televizních dokumentů.

Při plnění domácích úkolů zadaných školou Daniel dohled ani kontrolu nepotřebuje. Rodina se spíše zaměřuje na vymýšlení nových zajímavých her, úkolů či plánu.

Na tvorbě IVP se rodina chlapce nepodílela, byl jim pouze předložen k podpisu. S metodami rozvoje nadání je Danielova rodina spokojena.

- PPP: Psychologické vyšetření v PPP proběhlo na podnět vyučujícího, odhalilo vysoce nadprůměrné intelektové schopnosti, jako vhodnou metodu

práce s chlapcem PPP doporučila IVP zaměřený na rozšiřování a prohlubování učiva v předmětech přírodopis a zeměpis. Kontrola vhodnosti a efektivnosti metody práce s žákem bude prováděna vždy jednou ročně.

- Základní škola: Základní škola, kterou Daniel navštěvuje, se zaměřuje na vyhledávání a vzdělávání nadaných dětí. U Daniela vyučující objevili vysoké nadání především v oblasti přírodovědné a zeměpisné a pracují na jeho rozvoji. Po vzájemné domluvě mu jsou zadávány úkoly s prohlubujícím učivem, dostává zvláštní domácí úkoly, a to buď krátkodobé k probíranému učivu, nebo dlouhodobé úkoly v podobě referátů a projektů. O rozšiřující učivo sám požádá, bez rozpaků svou práci prezentuje před třídou (mnohdy i školou), učitelé Danielovi dávají prostor pro samostatné projekty i jejich prezentaci, která na Daniela působí jako silná motivace. Ve škole má chlapec k dispozici širokou škálu přírodopisných publikací, naučných časopisů a přístup k internetu.

Shrnutí:

Daniel, žák s vysoce nadprůměrnými intelektovými schopnostmi, vyrůstá v neúplné rodině pouze s matkou, která dosáhla středoškolského vzdělání.

Nadání bylo u žáka diagnostikováno v šesté třídě, a to na základě doporučení učitele k vyšetření chlapce v PPP. Daniel se vyznačuje silnou sociální přizpůsobivostí, vysoce rozvinutou jemnou motorikou a pamětí a schopností hluboké koncentrace. Autority respektuje bez problémů.

Rozvoj nadání žáka je realizován dle IVP rozšiřováním a prohlubováním učiva speciálními úkoly a samostatnými projekty. Na tvorbě IVP se rodiče Daniela nepodíleli, byl jim předložen pouze ke schválení. S metodami rozvoje nadání jsou Danielovi rodiče spokojeni, doplňují je však i v mimoškolních aktivitách chlapce.

8.2.8. Žák Zdeněk

Věk: 8 let 10 měsíců

Zjištění PPP: Vysoké nadání

Rodinná anamnéza:

Zdeněk vyrůstá v neúplné rodině, žije s matkou a jejím přítelem. Matka je středoškolsky vzdělána a otec dosáhl vzdělání vysokoškolského. Zdeněk má s otcem velice pevný vztah, vídají se pravidelně. Otec je pro Zdeněka silnou autoritou. Chlapec má mladší sestru, se kterou má hezký vztah, chová se k ní ochránářsky a rád ji pomáhá s čímkoliv, o co požádá. Pravidelný kontakt udržuje Zdeněk i s prarodiči, strýci, tetami a staršími bratřenci. Rodinné sociální vazby jsou pevné a bezproblémové.

Vývojová anamnéza:

Zdeněkův vývoj probíhal plynule bez jakýchkoliv anomálií. Vývoj řeči i motoriky byl standardní. Dle slov matky se řeč od prvního slůvka dále vyvíjela velice rychle a kvalitně. Velice brzy používal krátká slova cíleně (když chtěl pochovat, podat hračku atd.) Od dvou let u něj rodiče pozorovali silnou koncentraci při hře, která ho bavila. Byl schopen již samostatné hry. Od tří let projevoval silný zájem o faunu. Jeho zájem se ubíral zpočátku pouze k divokým šelmám a jejich životu. Ve čtyřech letech s hlubokým zájmem vysvětloval rodičům zákonitosti přírody, proč musí lvice zabíjet jiná zvířata a soucitně vyprávěl o bezbranných mláďatech v divočině.

V jeho pěti letech se chlapcovi rodiče rozvedli, Zdeněkova spousta otázek byla zodpovězena a dle slov matky rozvodem a odloučením od otce nikterak neustrádal. S otcem udržuje pravidelný kontakt, rodiče spolu nadále vycházejí velice dobře a na vývoji chlapce se tato změna nikterak nepodepsala.

Mateřskou školu Zdeněk absolvoval bez problémů, s občasným projevem vzdoru vůči autoritám. S dětmi vycházel výborně, byl schopen spolupráce, zpravidla byl však při společných aktivitách dětí dominantní.

Nástup na základní školu probíhal standardně, byl velice zvědavý a vnímavý.

Sociální anamnéza:

Zdeněk vyrůstá v neúplné rodině, v jeho pěti letech se rodiče rozvedli a Zdeněk žil jen s matkou. Následně navázal velice dobrý vztah s matčíným přítelem, se kterým nyní žije ve společné domácnosti. S otcem se vídá pravidelně a velice rád. Zdeněk udržuje pravidelné kontakty s několika příbuznými, zejména starší bratřenci mají na chlapce silný vliv. Studují na střední škole a Zdeněk je jimi motivován a inspirován. Ve škole o nich velice často pochvalně vypráví. K mladší sestře má pečovatelský přístup. V úzkém kruhu rodiny je Zdeněk zvyklý diskutovat o různých problémech, jeho názor je vždy vyslechnut a akceptován. Mnohdy se projevuje vzdorovitě, a to již od předškolního věku. Svou nelibost většinou projevuje emotivní argumentací, nikoli pouhým vztekem z nenaplnění jeho vůle.

Vztahy s vrstevníky navazuje snadno a přirozeně, má několik blízkých přátel, je společenský, schopný komunikace a domluvy. Jeho specifické zájmy chlapce však často směřují k samotářským volnočasovým aktivitám.

Rozvoj nadání:

- Rodina: Rodina u Zdeňka pozorovala již od útlého dětství silný zájem o faunu, který se s nástupem do první třídy základní školy stupňoval. Rodiče zajistili chlapci vyšetření v PPP, které odhalilo vysoké nadání jedince. Na základě doporučení PPP rodiče žáka motivují nejen k získávání nových informací v daném oboru, ale i k samostatnému kreativnímu zpracování získaných informací. Chlapec např. výtvarně zpracovává jednotlivé živočišné druhy, což rozvíjí jeho mírně problémovou jemnou motoriku. Vytváří pro rodiče křížovky s danou tematikou, pro mladší sestru vytváří křížovky méně náročné, čímž se učí třídit a rozeznávat různé informace. Rodiče jsou s pozorností školy ke Zdeňkovi spokojeni, přesto však zamýšlejí jeho přestup po páté třídě na osmileté gymnázium.

- PPP: vyšetření odhalilo vysoké nadání jedince, a to zejména v oblasti přírodních věd. PPP zaslala škole návrh IVP s doporučením obohacování učiva v předmětu přírodopis. Vyšetření u žáka odhalilo vysokou schopnost získávání a uchovávání informací, schopnost samostatné práce a koncentrace. Kontroly potvrzují efektivitu zvolené metody práce.

- Základní škola: Pro žáka byl ve spolupráci s rodiči vypracován IVP zaměřený na výuku přírodopisu. Žák je vzděláván ve své kmenové třídě a dostává při vyučování speciální úkoly, je-li s běžnou prací hotov dříve než spolužáci. Vyhledává v odborné literatuře požadované informace, pracuje na samostatných referátech a projektech. Většinu speciálních úkolů vypracovává doma a ve škole je prezentuje spolužákům. Je velice samostatný, pečlivý až perfekcionista, o speciální úkoly sám vyučujícího žádá. Při nespokojenosti projevuje vzdor k autoritám.

Shrnutí:

Zdeněk, žák s charakteristikou vysokého nadání, vyrůstá v neúplné rodině, matka je středoškolsky vzdělaná, otec má vzdělání vysokoškolské.

Nadání bylo odhaleno v průběhu prvního ročníku základní školy při vyšetření v PPP na žádost rodičů. Vysoké nadání se projevuje především vysokou schopností žáka získávat a uchovávat informace, samostatností, sklonem k perfekcionismu a schopností silné koncentrace. Mnohdy projevuje vzdor k autoritám.

Žák je vzděláván ve své kmenové třídě podle IVP, na jehož sestavení se rodiče aktivně podíleli. Speciální přístup k žákovi spočívá ve zvláštních úkolech, referátech a samostatných projektech. S přístupem školy jsou spokojeni, přesto však vidí potřebu na rozvoji synova nadání pracovat i při mimoškolních aktivitách.

8.2.9. Žákyně Petra

Věk: 13 let 7 měsíců

Zjištění PPP: Vysoce nadprůměrné intelektové schopnosti

Rodinná anamnéza:

Petra vyrůstá v úplné rodině, oba rodiče jsou vysokoškolsky vzdělaní, pracují jako učitelé. Petra má obzvláště silný vztah s matkou a starší sestrou. V rodině panuje harmonické prostředí. Na výchově a péči o obě sestry se podílí kromě rodičů i babička dívek, která s rodinou žije ve společné domácnosti a s Petrou má vynikající vztah.

Vývojová anamnéza:

Vývoj Petry probíhal harmonicky a plynule. Zejména vývoj jemné motoriky byl překvapivě rychlý, již ve dvou letech se u dívky projevuje vysoce vyvinutá jemná motorika, od tří let projevuje dívka silný zájem o kreativní praktickou činnost, se silným zájmem a soustředěním se věnovala tvorbě bižuterie z korálek a výsledky její činnosti byly excelentní. S oblibou také vytvářela předměty z moduritu. Při zájmových činnostech byla samostatná, soustředěná a vytrvalá.

V mateřské škole se chovala společensky, vyrovnaně, přesto však trávila čas spíše samostatnou činností, a to především již zmiňovanou tvůrčí výrobou bižuterie či jiných dekorativních předmětů, kterými následně obdarovávala dětský a učitelský kolektiv.

Již v mateřské škole projevovala dívka zájem o práci s čísly, uměla počítat do sta a jevila silný zájem o vysvětlení různých matematických operací. Na doporučení učitelky byla dívka již v předškolním věku vyšetřena v PPP.

Do první třídy základní školy Petra nastoupila již s charakteristikou vysokého nadání a během prvního pololetí pro ni byl sestaven IVP.

Sociální anamnéza:

Dívka vyrůstá v úplné rodině s harmonickými vztahy. Dle slov rodičů je silně navázaná na matku a starší sestru, se kterými tráví i většinu volného času. S navazováním sociálních vazeb s vrstevníky nemá žádné potíže, je společenská, otevřená a silně empatická. V mateřské škole trávila čas spíše samostatnou hrou, ale v kolektivu byla oblíbená a společenská. V kolektivu třídy na základní škole je přirozenou autoritou, neprojevuje se nikterak dominantně, přitom je však bezděky vůdčím článkem třídy. Autority respektuje bez problémů.

Rozvoj nadání:

- Rodina: Rodina Petru podporuje od útlého dětství v praktické tvůrčí činnosti, tvorbě bižuterie a v práci s moduritem, později i keramickou hlinou. V mateřské škole bylo objeveno vysoké nadání dívky, a to především v matematice. Rodiče tedy dceru začali podporovat i v této oblasti. Již v předškolním věku naučili rodiče Petru počítat do sta, osvojila si i jednoduché matematické operace. Podporují ji v řešení sudoku a jiných dostupných matematických her. Během prvního pololetí dívčiny povinné školní docházky pro ni byl ve spolupráci rodiny a školy sestaven individuální vzdělávací plán, se kterým jsou rodiče spokojeni, ale nadále školní péči o rozvoj nadání jejich dcery doplňují mimoškolními aktivitami, které rozvíjí nejen matematické nadání, ale i nadání praktické (umělecké), kterému škola nevěnuje pozornost. Dívka navštěvuje zájmové kroužky – práce s keramickou hlinou a kreslení. Při domácí práci zadané školou nevyžaduje Petřina práce dohled ani kontrolu, je plně samostatná a velice zodpovědná. Při jakékoliv činnosti vykazuje silný sklon k perfekcionismu, neúspěch v dívce vyvolává úzkost.
- PPP: Vyšetření PPP dítěte proběhlo již v předškolním věku jedince, a to na doporučení učitelky v mateřské škole. Vyšetření odhalilo vysoké nadání

především v oblasti matematického myšlení a doporučilo speciální péči při vzdělávání ihned při nástupu do první třídy. Petra se projevovala silnou motivací k získávání informací a dovedností, schopností dlouhodobého uchovávání získaných informací a silným soustředěním, ale to pouze v případě hlubokého zájmu o dané informace. Kontroly žáka odhalily efektivitu zvolené metody práce, avšak každý rok doporučují zvyšování obtížnosti výuky žáka.

- Základní škola: Petra je vzdělávána ve své kmenové třídě podle IVP. Speciální forma vzdělávání spočívá v individuálním přístupu vyučujícího k dívce a speciálních úkolech při rychlejší splnění zadané aktivity. Při vyučování dostává dívka nadstandardní úkoly, na kterých má možnost pracovat jakoukoli metodou řešení, její vlastní matematické postupy jsou při vyučování i hodnocení práce akceptovány, není nucena k modelovosti práce. O úkoly zadávané v hodině Petra sama požádá, má-li předcházející práci hotovou, se zájmem přijímá i speciální domácí úkoly. Úspěšně reprezentuje školu v matematických olympiádách.

Shrnutí:

Petra, žákyně s charakteristikou vysoce nadprůměrných intelektových schopností, vyrůstá v úplné rodině, oba rodiče jsou vysokoškolsky vzdělaní.

Nadání bylo u dívky diagnostikováno již v předškolním věku na základě žádosti učitelky v mateřské škole. Nadání se u Petry projevuje samostatností při práci, cílevědomostí, vynikající pamětí a schopností koncentrace. Při jakékoliv činnosti vykazuje silný sklon k perfekcionismu, neúspěch v dívce vyvolává úzkost. Autority respektuje bez problémů.

Žákyně je vzdělávána ve své kmenové třídě podle IVP, na jehož vzniku se aktivně podíleli i rodiče dívky. Při práci jsou dívce akceptovány vlastní metody práce a jsou jí zadávány speciální úkoly. S metodami speciálního vzdělávání a rozvoje nadání Petry jsou její rodiče spokojeni, cítí však potřebu její nadání rozvíjet i při mimoškolních aktivitách.

8.3. Odpovědi na výzkumné otázky:

Studie zakládající se pouze na zprostředkovaných informacích o vzdělávání nadaných dětí ukázala velice individuální projevy nadaných žáků. Zjištěné okolnosti se týkají pouze výzkumného vzorku, ze kterého při získávání informací vycházíme. Společné znaky nadání, které se objevily u všech zkoumaných žáků, jsou vynikající paměť, schopnost silné koncentrace, vynikající schopnost získávání informací, zvědavost a sklon k perfekcionismu. V některých případech byla u dětí zjištěna silná potřeba pevného řádu, a to i při běžných každodenních činnostech, dále také vysoká schopnost samostatné práce, kterou nadaní žáci mnohdy upřednostňovali před prací v kolektivu. Landau také upozorňuje na problém nadaných dětí s akceptováním autorit (Landau 2007), který se zde potvrdil pouze ve dvou případech z devíti. Studie dále odhalila možnost výskytu vysokého nadání i u jedince s poruchou pozornosti, přičemž je odhalení nadání žáka obtížnější. Projevy nadaných žáků v kolektivu vrstevníků jsou velice individuální. Prokázala se jejich častá tendence k vůdcovským projevům v kolektivu, někteří žáci se však chovali naopak velice submisivně a při jakékoliv činnosti vyžadovali vedení druhé osoby (ať už spolužáka, či učitele).

Jedním z dalších záměrů studie bylo zjištění míry individuálního přístupu učitele k nadanému žákovi v procesu vyučování. Jistou dávkou individuální pozornosti učitele vyžaduje každý žák ve třídě. Studie se tedy také zabývala otázkou, zda-li je učitel při vyučování schopen a ochoten věnovat zvýšenou pozornost a péči o práci nadaného žáka ve třídě. Ukázalo se, že individuální přístup pedagoga k práci nadaného jedince je uplatňován v situacích, kdy je žák hotov s prací a pedagog mu zadává zvláštní úkol. Nadaným žákům při vyučování tedy zvláštní pozornost věnovaná je, přičemž je kladen důraz na neustálou zaměstnanost nadaného žáka. Zvláštní výjimkou co do individuálního přístupu vyučujícího je žák docházející na hodiny matematiky do vyššího ročníku, kde nadstandardní individuální přístup nebyl vyučujícím shledán jako nutný.

Hovoříme-li tedy o individuálním přístupu pedagoga k žákovi, který by měl být pravidlem při vzdělávání nadaných dětí, je třeba uvést i způsob sestavování a určování metody vzdělávání žáka. Studie prokázala vzdělávání zkoumaných nadaných žáků dle

IVP, jehož náplní bylo obohacování a prohlubování znalostí žáka v daných předmětech. Bylo však zjištěno, že ne ve všech případech se na sestavování IVP podílely všechny subjekty (psycholog, pedagog, učitel, žák). Spolupráce psychologa PPP a školy je velice intenzivní. Při vyšetření v PPP jsou zjišťovány individuální potřeby nadaného žáka, o kterých PPP informuje školu zaslanou zprávou s výsledky vyšetření a doporučením práce s daným žákem. Základní školy se striktně tímto doporučením řídí a zvolená metoda vzdělávání je založená na individuálních potřebách zjištěných při vyšetření. Spolupráce PPP a školy je tedy intenzivní. Rodiče žáka jsou však v tomto procesu mnohdy opomíjeni. Sestavování speciální metody vzdělávání nadaného žáka neprobíhá vždy v jejich plné spolupráci. V mnoha případech nebyli rodiče ke spolupráci ani vyzváni. Schválení rodičů je však nutné. Samotný žák má na užití metodě jeho vzdělávání podíl vždy, a to prostřednictvím kontrolních vyšetření v PPP, kde je žákova spokojenost s metodou práce zjišťována. Psycholog v PPP při vyšetření nezjišťuje jen spokojenost žáka s užitou metodou, ale zjišťuje také její efektivitu. V případě, že by byla užitá metoda vzdělávání vyhodnocena jako nevhodná a neefektivní, zašle PPP o této skutečnosti škole zprávu a doporučení dalšího postupu, tedy jiné a vhodnější metody práce. V neposlední řadě je nutno zmínit i míru spolupráce rodičů s PPP. Rodič nadaného dítěte přichází do kontaktu s vyšetřujícím psychologem při každém vyšetření dítěte, při čemž jsou rodiči ze strany psychologa poskytnuty možnosti rozvoje nadání jeho dítěte i při mimoškolních aktivitách. Dle informací získaných od rodičů nadaných žáků jsou tato doporučení rodiči zpravidla plně využívána při výběru volnočasových aktivit pro jejich dítě. Ke spolupráci jednotlivých subjektů (žák, rodič, pedagog, PPP) v procesu rozvíjení nadání žáků tedy dochází, při čemž ne u všech zkoumaných případů byly tyto linie spolupráce propojeny mezi všemi subjekty navzájem.

9 Shrnutí praktické části

Studie nabízí zjištěné informace o nadaných dětech, o průběhu jejich vývoje a atypických projevech od útlého dětství. Některé dotazované matky nadaných dětí připouštěly, že z důvodu nedostatečné informovanosti si nepovšimly charakteristických projevů nadání u svého dítěte, přestože tyto znaky dítě projevovalo již v předškolním věku. Tato studie by mohla tedy mimo jiné posloužit rodičům k ranému odhalení možného vysokého nadání jejich dítěte. Nadané děti se shodovaly v silném zájmu o konstruktivní hry, a to již od druhého roku života. V předškolním věku již mimo běžné hry jeví zájem o získávání informací z určitého konkrétního oboru (zoologie, biologie, zeměpis...) a jsou schopni se takzvaně sami zabavit. Představa o dokonalosti nadaných dětí a jejich bezproblémovém rozvoji by však byla mylná. U zkoumaných nadaných dětí se vyskytly různé vývojové komplikace, či jiné obtíže při výchově a vzdělávání, jako např. problematický rozvoj jemné motoriky, porucha příjmu potravy, problémy se správnou výslovností a porucha pozornosti. O nadaných dětech se školními problémy, které se vyskytly např. u námi zkoumaného žáka Martina v podobě poruchy pozornosti, hovoří i psychologka Šárka Portešová. U takzvaně dvakrát výjimečných dětech uvádí nutnost zvýšené pozornosti při odhalování nadání, které je v takovýchto případech mnohdy velice obtížně rozpoznatelné. Za nejdůležitější složku vzdělávání těchto dvakrát výjimečných dětí shledává Portešová rozpoznání nadprůměrných schopností a zároveň i dílčích handicapů (Portešová 2006). Prováděná studie odhalila jedince s poruchou pozornosti, u něhož bylo vysoké nadání zjištěno hned v prvním pololetí prvního ročníku základní školy. Proces odhalování nadání lze tedy v tomto případě hodnotit jako velice úspěšný. Jedinci analyzováni studií a jejich specifické projevy mohou tedy pomoci k ucelení představy o nadaných dětech a posloužit případným rodičům jako prostředek k porovnání projevů jejich dítěte a popřípadě včasnému odhalení nadání.

S nástupem a plněním povinné školní docházky se spektrum pozorovatelných projevů nadání rozšiřuje. Studie odhalila jednotlivé projevy a typické rysy, díky nimž byli nadaní žáci objeveni a jejich vysoké nadání diagnostikováno. Mezi tyto opakující se charakteristické projevy nadání patří vynikající schopnost získávání a uchovávání informací, schopnost hlubokého soustředění, zvědavost a sklon k perfekcionismu.

Další časté znaky nadání jsou např. schopnost samostatné práce, mnohdy i upřednostňování samostatné práce před prací ve skupině, důslednost, spolehlivost, práce nadaných žáků nevyžaduje dohled ani kontrolu, rádi však výsledky svého snažení bez vyzvání rodičům i učiteli předkládají k nahlédnutí. Většina zkoumaných nadaných žáků si sama žádá při vyučování o další zadanou práci, na rozdíl od žáků bez zjištěného vysokého nadání, kteří volný čas při vyučování většinou vyplní mimoškolní aktivitou či vyrušováním. Rodiče i pedagogové nadaných žáků se shodují na tom, že nadané děti jsou při práci odolnější vůči únavě. Publikace kolektivu autorů Biologie dítěte pro pedagogické fakulty uvádí, že součet doby, strávené ve škole a nad domácí přípravou by neměl nikdy překročit 5 hodin denně u dětí prvního ročníku základní školy, dále pak 6 a 7 hodin denně u středních a nejvyšších ročníků základní školy. (Suchý, J., 1979) Především rodiče zkoumaných nadaných žáků uvádějí zjištění, že jejich děti jsou schopni, pakliže se jedná o sféru jejich zájmů, pracovat na domácí aktivitě zadané školou i celý den, přičemž dítě k práci přistupuje jako ke hře. Rodiče tedy vylučují obavu z přetížení dítěte, pakliže na úkolu pracuje naprosto dobrovolně a se zájmem.

V kolektivu svých vrstevníků jsou zkoumaní nadaní žáci oblíbení, s navazováním sociálních vazeb nemají sebemenší problémy. Teoretické poznatky o nadaných dětech obsahují i domněnku o problému nadaných dětí s respektováním autorit. Tento problém se objevuje pouze u dvou zkoumaných žáků, přičemž se nedá hovořit o trvalém a intenzivním problému s respektováním autorit. V ostatních případech jedinci autority plně respektují bez jakýchkoliv potíží. Tento teoretický fakt tedy tato studie plně nepotvrzuje. Informace o projevech nadání v procesu vyučování podávané touto studií by mohly posloužit při vyhledávání nadaných žáků pedagogy.

Mezi základní činitele při vyhledávání a odhalování nadání u žáků tedy patří rodiče, pedagogové a v neposlední řadě psychologové v PPP. Jejich spolupráce při diagnostice i následném rozvoji nadání žáka je nutná. Schopnost jejich spolupráce studie potvrdila. Ze zkoumaných žáků byla jedna třetina nadaných žáků diagnostikována na základě doporučení vyučujícího k vyšetření žáka v PPP, druhá třetina zkoumaných žáků byla vyšetřena na základě žádosti rodičů a třetí třetině zkoumaných žáků bylo vysoké nadání diagnostikováno pedagogicko-psychologickou poradnou při jiném vyšetření (při vyšetření poruchy chování, školní zralosti a při logopedickém vyšetření). Jednotlivé subjekty procesu rozvoje nadání žáka jsou

zpravidla v aktivní spolupráci, nepotvrdilo se však vzájemné propojení spolupracovních linií mezi jednotlivými subjekty do uzavřeného systému vzájemné spolupráce.

Studie dále informuje o různých možnostech rozvíjení nadání. Především popisuje zjištěné metody vzdělávání nadaných žáků ze strany školy. Metody práce při vzdělávání nadaných žáků a způsoby rozvoje jejich nadání jsou vytvářeny vždy ve spolupráci pedagogicko-psychologické poradny a příslušné školy. V některých případech byli ke spolupráci na tvorbě speciální metody vzdělávání přizváni i rodiče nadaného žáka, což by však mělo být naprostým pravidlem. Schválení rodičů individuálního vzdělávacího plánu pro jejich dítě je nezbytné. Ukázalo se tedy, že rodiče jsou mnohdy z procesu výběru a sestavení metody práce s jejich dítětem vynecháváni, a to mnohdy i v situacích, kdy rodiče jeví zájem se do tohoto procesu aktivně zapojit. Možnost vyjádření a zásahu do způsobu vzdělávání jeho nadaného dítěte má však rodič vždy, a to díky nezbytnosti jeho souhlasu a podpisu zmiňovaného IVP.

Jak už bylo řečeno, rozvoj nadání zkoumaných žáků je realizován podle sestaveného IVP, který zahrnuje individuální přístup vyučujícího k nadanému žákovi, speciální pomůcky, které má žák při vyučování k dispozici, a zvláštní úkoly, které jsou žákovi zadávány při procesu vyučování, ale i k domácímu vypracování. IVP dále obsahuje plán zvládnutého učiva žákem v daném ročníku (resp. pololetí), plán kontrolních vyšetření, které žák podstoupí v PPP z důvodu zjištění efektivity zvoleného přístupu rozvoje jeho nadání. Vyjma jednoho žáka ze zkoumaných, který dochází trvale na hodiny matematiky do vyššího ročníku, se plnění individuálního vzdělávacího plánu projevovalo ve vyučování až tehdy, měl-li nadaný žák splněny úkoly zadané celé třídě. Nabízí se tedy otázka, nevěnují-li se pedagogové rozvoji nadání žáků s IVP až ve chvíli, kdy je jejich speciální individuální přístup nevyhnutelný.

Rodiče zkoumaných nadaných žáků jsou bez výjimky s péčí školy o rozvoj nadání jejich dítěte spokojeni, ve většině případů však shledávají jako vhodné, neřkuli nezbytné, na rozvoji nadání jejich dítěte dále pracovat i při mimoškolních aktivitách a prostřednictvím mimoškolních zájmových kroužků. Ve dvou případech ze zkoumaných žáků zamýšlí rodina umístit své dítě po pátém ročníku základní školy na víceleté gymnázium. Dotazovaní rodiče ze strany školy vyžadují zpravidla motivaci jejich dítěte k zájmu o vyučování a plnění nadstandardních úkolů a možnost získávání dostatečných

informací v oblastech, o které dítě jeví aktivní zájem. Sami rodiče si uvědomují nesnadnou úlohu pedagoga při vyučování skupiny žáků, do které patří i nadané dítě, proto se bez výjimky snaží o spolupráci s učitelem a s ochotnou přebírají část zodpovědnosti za rozvoj nadání jejich dítěte formou domácích úkolů a aktivit.

Studie tedy prokázala úzkou spolupráci rodičů a pedagogů nadaných žáků, která je při rozvoji nadání žáka nezbytná. Rodiče nadaných žáků si zájem školy o vzdělávání jejich dětí pochvalují, přesto však pochybují o dostatečnosti školní péče při rozvoji nadání žáka. Na nutnosti zapojení rodičů do vyučovacího procesu se rodiče shodují s dotazovanými pedagogy, kteří své rezervy v péči o nadané žáky uznávají z důvodu početných tříd.

Závěr

Diplomová práce s názvem *Nadané děti a přístupy k nim* je koncipována do dvou částí. První (teoretická) část obsahuje poznatky o pojmu nadání a shrnuje informace různých zdrojů o projevech nadání u dítěte. Dále obsahuje informace o způsobu vyhledávání a diagnostikování nadaných dětí, o výběru vhodné metody speciálního vzdělávání a realizaci zvolené metody.

Praktická část diplomové práce je založena na studii, která zkoumá projevy nadání v praxi, jejich diagnostiku a následný rozvoj zjištěného nadání. Praktická část práce je vystavěna na informacích o nadaných dětech poskytnutých jejich rodiči, pedagogy a zprávami o vyšetření dítěte v pedagogicko-psychologické poradně. Zjištěné výsledky zkoumání jsou v závěru praktické části práce porovnávány s teoretickými poznatky z první části

Pokusíme-li se shrnout charakteristické rysy nadaných žáků, které byly shodně zmiňovány několika teoretiky současně, nebude jich mnoho, což svědčí o rozmanitosti a individualitě každého nadaného žáka. Teoretikové se na znacích nadání shodují pouze zlomkem svých poznatků. Mezi tyto opakující se charakteristické projevy nadání bychom mohli zařadit kreativitu dítěte ve způsobech řešení úkolů, jeho schopnost vysoké koncentrace a abstraktního myšlení. Studie uvedená ve druhé (praktické) části u zkoumaných žáků tyto schopnosti potvrdila a zároveň odhalila jiné, u všech zkoumaných žáků opakující se znaky nadání. Mezi tyto projevy pozorovatelné u všech popisovaných jedinců patří především vynikající schopnost získávání a uchovávání informací a sklon k perfekcionismu, proti kterému zpravidla rodiče dětí bojují. Zmiňované informace o projevech nadání by mohly posloužit jak rodičům, tak i pedagogům, na jejichž bedrech leží vyhledávání nadaných žáků. Právě vyhledávání nadaných jedinců je prvotní a velice důležitá součást péče o nadané žáky. Studií byla zachycena situace, kdy bylo nadání dítěte diagnostikováno až na druhém stupni základní školy. Zohledníme-li fakt, že projevy nadání lze pozorovat od druhého roku života dítěte (Lazníbatová, 2001), je tato situace známkou problému v rozpoznávání nadání, natožpak vyhledávání. V příloze jsou uvedeny některé prostředky ve formě dotazníků,

kterými se snaží pedagogicko-psychologické poradny tento problém ve vyhledávání a rozpoznávání nadání řešit.

Studie dále poukazuje na možnost identifikace projevů nadání všemi zúčastněnými subjekty (rodina, pedagog, psycholog v PPP). Třetina zkoumaných nadaných žáků byla vyšetřena na základě požadavku rodičů, kteří u svých dětí projevy nadání sami zaznamenali, druhá třetina podstoupila diagnostiku nadání po doporučení pedagoga a poslední třetina zkoumaných dětí navštívila PPP z jiného důvodu. Ukázalo se, že pedagogicko-psychologické poradny odhalily nadání jedince i při vyšetření zaměřeném na jinou problematiku (vyšetření poruchy pozornosti, logopedické vyšetření, vyšetření školní zralosti). Jak už však bylo upozorněno, odhalení nadání až na druhém stupni základní školy (tedy situace, která se při našem zkoumání objevila) by mohlo být považováno za zanedbání v oblasti vyhledávání a odhalování nadání, a to ať už rodičem, či pedagogem.

Nezanedbatelná pozornost zde byla věnována také metodám užívaným při rozvoji nadání nadaných žáků. Popis způsobů vzdělávání nadaných dětí je v našem případě omezen na formální fungování systému, způsob komunikace zúčastněných a jejich spolupráci. Ukázalo se, že ochota škol je rodiči nadaných žáků vnímána velice pozitivně. Ve dvou případech byla dokonce snaha školy o intenzivnější rozvoj nadání žáka rodiči utlumena, a to v případě nabízené možnosti docházení žáka na vybraný předmět do vyššího ročníku, kterou rodiče kvůli obavám z přetěžování dítěte odmítli. Pozorování metod rozvoje nadání ukázalo sestavení individuálního vzdělávacího plánu pro každého zkoumaného jedince. IVP byl zaměřen na speciální úkoly připravené pro situaci, kdy je nadaný žák hotov s běžným úkolem zadaným celé třídě. Hojně bylo také zjištěno využívání domácích úkolů a projektů. Všichni zkoumaní žáci se projevovali velice aktivně, ctižádostivě a o zvláštní úkoly sami žádali. Nabízí se však otázka, jak by docházelo k rozvoji nadání u žáka, který by se projevoval flegmaticky, pasivně a o dokončení zadaného úkolu by svého učitele neinformoval a zůstával by raději v tiché nečinnosti. Dalo by se tedy říci, že rozvoj nadání se odvíjí také od iniciativy samotného žáka.

V neposlední řadě byl zmiňován i silný vliv rodičů na rozvoj nadání jejich dětí. Rodiče, přestože zájem školy hodnotili pochvalně, shledávali nutnost rozvoje nadání dítěte i při mimoškolních aktivitách. Rodiče upozorňují na velký počet žáků ve třídách

základních škol a hodnotí jako nereálné, aby učitel věnoval pozornost nejen běžné výuce, ale ještě i individuálnímu vzdělávání nadaného žáka, tak jak by to schopnosti žáka vyžadovaly. Spolupráce školy a rodiny při vzdělávání nadaných dětí se ukázala být velice důležitá a v praxi využívaná. Rodiče tedy část zodpovědnosti za rozvoj nadání jejich dítěte přebírají a pracují s ním doma. V jednom případě, kdy žák začal docházet na hodiny matematiky do vyššího ročníků, se probrání učiva přeskočeného ročníků matematiky s úspěchem ujala matka dítěte. Ukázalo se, že, jsou-li rodiče školou vyzváni ke spolupráci, bez výjimky ochotně vyhoví požadavkům školy a řídí se jejich doporučením. Zkoumání ukázalo aktivní spolupráci jednotlivých subjektů vzdělávání nadaného žáka (dítě, rodič, pedagog, PPP), méně jasné bylo však propojení jednotlivých dílčích spolupracovních vztahů do uzavřeného systému spolupráce všech subjektů současně. Zmiňované spojení všech subjektů při práci s nadaným jedincem je ovlivňováno mnoha faktory, mnohdy odlišným očekáváním zástupců zúčastněných institucí a jejich představách o nejvhodnějším způsobu rozvoje nadání dítěte. Úzká spolupráce je tedy stejně tak důležitá, jak je náročná. Rodina, škola i PPP poznává nadaného jedince prostřednictvím různých metod a v odlišných situacích, což může vést i k odlišným závěrům o vhodném přístupu k jedinci a k rozvoji jeho nadání. Ochota a iniciativa ale nechybí ani na jedné zainteresované straně.

Z provedené studie by bylo možné usoudit, že školy jsou v rozvoji nadání svých žáků limitovány zodpovědností za vzdělávání ostatních žáků ve třídě. Část kompetencí tedy přechází na rodiče nadaných žáků, kteří se tohoto úkolu zpravidla velice ochotně chopí. I přes spokojenost všech zúčastněných stran však zůstává otázkou, jedná-li se o nejvhodnější možnou cestu rozvoje nadaných dětí.

Použitá literatura

- Bean, R.: Jak rozvíjet tvořivost dítěte. Portál, 1995
- Bláha, K.: Já-tvůj žák, ty-můj učitel. SPN, Praha 1988
- Campbell, J.R.: Jak rozvíjet nadání vašich dětí. Portál, Praha 2001
- Čáp, J.: Psychologie pro učitele. SPN, Praha 1980
- Černý, J.: Duševní hygiena školáka. SPN, Praha 1960
- Dočkal, V.: Zaměřeno na talenty aneb Nadání má každý. NLN, 2005
- Drtinová, J.: Odlišné dítě. Vyšehrad, Praha 1994
- Elliot, J.: Děti v nesnázích. Grada, Praha 2002
- Gould, S.J.: Jak neměřit člověka. NLN, Praha 1998
- Hartl, P.: Psychologický slovník. Budka, Praha 1993
- Hříbková, L.: Nadání a nadaní. Univerzita Karlova v Praze, 2005
- Klimeš, L.: Slovník cizích slov. Státní pedagogické nakladatelství v Praze, 1995
- Landau, E.: Odvaha k nadání. Nakladatelství Akropolis s.r.o., 2007
- Laznibatová, J.: Nadané dieťa. IRIS Bratislava, 2001
- Lebeer, J.: Programy pro rozvoj myšlení dětí s odchylkami vývoje. Portál, 2006
- Mišurcová, V.: Hra a hračka v životě dítěte. SPN, Praha 1980.
- Mönks, F. a Ypenburg, I.H.: Nadané dítě. Grada Publishing a.s., 2002
- Portešová, Š., O dětech, které jsou dvakrát výjimečné, Psychologie dnes, 2006, 12, 9, s. 34-36.
- Prekopová, J.: Děti jsou hosté, kteří hledají cestu. Portál, Praha 1993
- Suchý, J.: Biologie dítěte pro pedagogické fakulty. SPN, Praha 1979
- Thorndike, E.L.: Pedagogická psychologie. Dědictví Komenského, Praha 1929
- Třesohlavá, Z.: Dříve než půjde do školy. Avicuum, Praha 1990
- Vágnerová, M.: Základy psychologie. Karolinum, Praha 2005
- Vágnerová, M.: Vývojová psychologie. Portál, Praha 2000

Internetové zdroje:

- <http://www.msmt.cz/dokumenty/novy-skolsky-zakon>
- <http://www.talent-nadani.cz/>
- <https://aplikace.isvav.cvut.cz/resultDetail.do;jsessionid=D36909D33FDCD312DAC042C1ACEEFC78?rowId=RIV%2F00216224%3A14230%2F04%3A00019989!RIV08-GA0-14230>
- <http://www.evokace.cz/index.php?p=22>
- <http://www.zlaty-orisek.cz/>
- <http://cspsych.psu.cas.cz/index2.html>
- www.ucitelskenoviny.cz
- www.rvp.cz
- <http://www.ppp-hodonin.eu>
- http://www.nadanedeti.cz/index.php?stranka_id=50

Přílohy

Příloha č.1 Dotazník pro rodiče k preidentifikaci nadání

Pedagogicko-psychologická poradna Znojmo

Jana Palacha 6, 669 02 Znojmo tel.: 515260077 e-mail: ppp@zn.orgman.cz IČO 70841683

Inventář projevů chování dětí školního věku

Dotazník pro rodiče - preidentifikace vysokého intelektového nadání

Zpracovala J. Flachowská

Jméno dítěte: narozen/a

K následujícím tvrzením napište, zda platí pro vaše dítě (ANO, NE, OBČAS, ČASTO apod.), příp. je upřesněte.

Je velmi zvědavý/á. Chce objevovat svět a všemu porozumět.

Klade složité otázky a nespokojí se s jednoduchými odpověďmi.

Některé jeho/její otázky jsou choulostivé, dospělým nepřijemné.

Má výbornou paměť.

Má více znalostí než vrstevníci.

Má bohatou slovní zásobu, vyspělé vyjadřovací schopnosti, běžně používá i cizí slova.

Je obdarován/a velkou energií.

Potřebuje méně spánku, než jiné děti jeho věku.

Je hyperaktivní.

Lákají ho/ji všemožné činnosti (co už dělal/a, čemu se věnuje)

Má touhu dělat všechno sám/sama, svým vlastním způsobem.

Nadchne se pro určitá témata, která pak do hloubky studuje (příroda, vesmír, historie, ...).

Dovede dělat více věcí současně.

V raném věku se vyvíjel/a rychleji než průměrné děti – dříve seděl/a, chodil/a, mluvil/a.

Už jako miminko věnoval/a nezvykle velkou pozornost lidem a věcem ve svém okolí, jakoby je soustředěně pozoroval/a.

Velmi brzy se začal/a zajímat o písmena a číslice. Zkoušel je kreslit.

Z vlastního popudu už v předškolním věku začal/a číst.

Ve školce odmítal/a činnosti a hry, jež ostatním dětem vyhovovaly, zdály se mu/jí příliš hloupé.

Má rád/a hlavolamy a hry vyžadující logické myšlení.

Zajímají ho/ji abstraktní témata – čas, život, chce vědět, co přijde po smrti.

Nemoci blízkých lidí prožívá mnohem úzkostněji, s větším strachem, než je tomu u jiných dětí.

Má velkou fantazii.

Mívá neobvyklé nápady.

Vyhledává společnost starších dětí.

Rád/a hovoří s dospělými.

Je pro něj/ni těžší respektovat autoritativní chování dospělých, nesnáší příkazy.

Je uzavřený/á.

Bývá zasněný/á v průběhu dne.

Velmi se těšil/a do první třídy, ale když pak už chodil/a do školy, byl zklamaný/á.

Je rád/a ve škole.

Rychle chápe a hodně se ptá.

Nerad píše a má neúhledné písmo.

Není oblíben/a, protože upozorňuje na chyby.

Nerad/a chodí do školy.

Všechno mu/jí jde snadno, nemá příležitost o něco usilovat a překonávat překážky.

Ve škole se nudí a má pocit, že to tak bude pořád.

Nemá rád/a opakování a snadné úkoly.

Je rychlejší než spolužáci, je nervózní, když se musí přizpůsobovat tempu práce ostatních.

Rád/a přijímá nové a náročné úkoly.

Je neklidný/á.

Navzdory svým schopnostem trpí pocity méněcennosti.

Je netolerantní k nedokonalosti své i ostatních.

Přecitlivěle reaguje na kritiku.

Potřebuje být stále nejlepší, ve všem vynikat.

Dovede se hluboce soustředit na věci, které ho/jí zajímají.

Bývá agresivní.

Je velmi citlivý.

Má výrazný smysl pro spravedlnost.

Je velmi chytrý/á, ale pohybově neobratný/á, s předměty zachází nešikovně.

Dne vyplnil/a

Příloha č.2 Dotazník pro učitele k rozpoznání nadání

Pedagogicko-psychologická poradna Znojmo

~~Rudolf Kříž~~, 669 02 Znojmo tel.: 515260077 e-mail: ppp@zn.orgman.cz IČO 70841683

J. Palačova

Zvláštnosti v projevech žáků, jež signalizují mimořádné rozumové schopnosti
(pre-identifikace vysokého nadání)

Zpracovala J. Flachowská, duben 2007

Dotazník je určen pedagogům ZŠ, může sloužit jako pomůcka k rozpoznání dětí s mimořádně vysokým intelektovým potenciálem. Tučně vtištěné charakteristiky jsou zvláště signifikantní, zatímco ostatní popisy vyjadřují projevy a chování, jež se často vyskytují v souvislosti s vysokým nadáním. Dotazník nenahradí odborné vyšetření rozumové vyspělosti, které provádí psycholog.

Jméno žáka: narozen/a

K následujícím tvrzením napište, zda platí pro dotyčného žáka/žákyni (ANO, NE, OBČAS, ČASTO apod.), případně je upřesněte.

Je velmi zvědavý/á. Zajímá se, jak věci fungují, chce všemu porozumět.

Klade mnoho otázek a nespokojí se s jednoduchými odpověďmi.

Některé jeho/její otázky jsou choulostivé, dospělým nepřijemné.

Rychle chápe a nepotřebuje opakování učiva.

Když není adekvátně zaměstnán, vyrušuje.....

Dobře analyzuje podstatu problému a dovede ho vysvětlit.

Projevuje překvapivě vyspělý a samostatný úsudek.

Má výbornou paměť.

Má podstatně více znalostí než vrstevníci.

Nadchne se pro určitá témata, která pak do hloubky studuje (příroda, vesmír, historie, ...).

Má neobvykle bohatou slovní zásobu, vyjadřuje se jasně a výstižně, adekvátně používá cizí slova.

Obtížně se zapojuje do běžné školní práce ve skupině.

Má svérázný smysl pro humor.

Je stále aktivní, obdarován/a velkou energií.

Je pohybově neklidný/á, působí jako hyperaktivní.

Lákají ho/ji všemožné činnosti, zájmové kroužky.....

Dovede dělat více věcí současně.

Brzy si osvojil/a čtení, četl/a již při příchodu do 1. třídy.

Má rád/a hry vyžadující logické myšlení, hlavolamy apod.

Není oblíben, protože příliš upozorňuje na chyby.

Zajímají ho/ji abstraktní témata a filozofické otázky (času, života a smrti apod.).

Dělá si více starostí, je úzkostnější než jiné děti.

Má výrazný smysl pro spravedlnost.

Narůstá v něm /ní vzdor a agresivita.

Je velmi citlivý/á.

Má velkou fantazii. Vymýšlí si příběhy.

Mívá neobvyklé a originální nápady.
 Vyhledává rozhovory se staršími dětmi a s dospělými.
 Nepřijímá autoritativní chování dospělých, nesnáší příkazy.
 Je uzavřený/á.
 Bývá zasněný/á v průběhu dne.
 Velmi se těšil/a do první třídy, ale když pak už chodil/a do školy, byl zklamaný/á.
 Je rád/a ve škole.
 Má neúhledné písmo a nevdá mu/jí to.
 Není oblíben/a, protože upozorňuje na chyby.
 Nerad/a chodí do školy.
 Nerozumí si s vrstevníky, trpí osamělostí.
 Dobře se přizpůsobuje změnám.
 Ve třídě je oblíben/a, je přátelský/á.
 Všechno mu/jí jde snadno, nemá příležitost o něco usilovat a překonávat překážky.
 Rád/a čte obsahově náročné texty, odbornou literaturu apod. a rozumí jim.
Při běžné výuce ve škole se nudí.
Je rychlejší než spolužáci, je nervózní, když se musí přizpůsobovat tempu práce ostatních.
 Od 1. tř. má problémy v chování.
Rád/a přijímá nové a náročné úkoly a chce je řešit sám/sama.
Nechce vykonávat opakující se a jednoduché činnosti.
 Rád/a se účastní soutěží, olympiád atd.
 Je mimořádně dobrý/á v matematice a slabý/á v češtině.
 Nedovede se smířit s neúspěchem
 Je neklidný/á.
 Navzdory svým schopnostem trpí pocity méněcennosti.
 Je netolerantní k nedokonalosti své i ostatních.
 Přecitlivěle reaguje na kritiku.
 Neuznává rozdílné postavení učitele a žáka, dítěte a dospělého.
 Diskutuje s učitelem o některých jeho postupech (známkování, trestání žáků).....
 Potřebuje být stále nejlepší, ve všem vynikat.
Dovede se hluboce a dlouho soustředit na věci, které ho/ji zajímají.
 Jindy působí roztržitě.
Má sklon vést druhé a řídit činnosti, kterých se účastní
 Příliš zaměstnává učitele svými dotazy a připomínkami, působí neukázněně.
 Je velmi chytrý/á, ale pohybově neobratný/á, s předměty zachází nešikovně
 Odmítá dělat a učit se to, co považuje za nedůležité.
 Intenzivně vnímá věci a jevy, které ostatní přehlížejí.
 Má mimořádně rozvinuté estetické citění.
 Dne vyplnil/a

Příloha č.3 Dotazník pro učitele určen k potřebám PPP

Pedagogicko-psychologická poradna Znojmo

J. Palacha 6, 669 02 Znojmo tel.: 515 260 077 e-mail: ppp@zn.orgman.cz

Jméno a příjmení: narozen/a

bytem

žák/yně tř., post. ročník ZŠ

Důvod vyšetření: Vysoké intelektové schopnosti - kontrolní vyšetření

Souhlas rodičů: **Souhlasím s poskytnutím psychologických a speciálně-pedagogických služeb mému dítěti v PPP Znojmo.**

.....
datum

.....
podpis rodičů

Dotazník pro učitele: **Podpora vzdělávací cesty nadané/ho**

Prosíme třídního učitele o vyplnění a zaslání dotazníku na adresu PPP. (Při nedostatku místa možno přiložit zvláštní list.) Poskytnuté informace budou jedním z podkladů pro odborné psychologické vyšetření a poradenskou intervenci. Sdělení v dotazníku považujeme za důvěrná.

Razítko školy:

Datum vyplnění:

Zákl. vzdělávací opatření (podtrhněte, co se realizuje): Předčasný nástup povinné školní docházky. Vzdělávání podle IVP. Zohlednění nadprůměrných schopností.

Hlavní strategie podpory nadání: (Podtrhněte, co se realizuje, uveďte, ve kterých předmětech)

Obohacování učiva

Rozšířená výuka

Skupinová podpora nadání

Akcelerace vzdělávání

Kompenzační strategie (při SPU, ADHD, jiném znevýhodnění) - reedukace/zohlednění

Organizace výuky: (Podtrhněte, co se realizuje.)

Vzdělávání v kmenové třídě se standardním programem.

Do vyššího-nižšího ročníku dochází na předmět(y):

Individuální/skupinová výuka nad rámec běžných hodin

Reedukace čtení, psaní - individuální, skupinová,

jiné

Poslední klasifikace: čeština cizí jazyk..... matematika

Osobnostní charakteristiky: klid – neklid, emoční vyrovnanost - náladovost, sebeovládání - impulzivnost, sebejistota - nedostatek sebedůvěry, přizpůsobivost novým situacím, úzkostnost, odvaha, tíky, nápadné chování, nervozita (za jakých okolností), nežádoucí chování:

.....
.....

Sociální pozice ve třídě – přijímán/a - odmítán/a, dovede – nedovede se prosadit, vůdčí schopnosti, organizační schopnosti, agresivní, oběť šikanování, změny v poslední době:

.....
.....

Chování k učitelům, respektování autority, požadavků na kázeň:

.....
.....

Zájmové zaměření:.....

.....
.....

Adaptační a výkonové charakteristiky při výuce - aktivita, zájem, soustředění, samostatnost, pečlivost, vytrvalost, rychlost/pomalost reakcí, výkyvy ve výkonech, jiné

.....
.....

Jak přijímá zvýšenou zátěž, úkoly navíc:

.....
.....

Reakce na neúspěch, na pokárání:.....

Obtíže ve zvládnutí učiva:

Jaké podmínky a pedagog. přístup napomáhají zlepšení výkonu:

.....
.....

Spolupráce mezi rodinou a školou, frekvence setkání, převažující témata rozhovorů:

.....
.....

Jiné (další formy spolupráce rodičů se školou, možnosti zajišťovat materiální potřeby dítěte, na co kladou rodiče důraz, co očekávají od školy ...):

.....
.....

Která vzděláv. opatření v rámci IVP/zohlednění se osvědčila, v čem pokračovat:

.....
.....

Co se neosvědčilo:

.....
.....

Návrh pedagogů pro další vzdělávací období: Škola je-není připravena nadále žáka vzdělávat podle IVP.

Další vhodná opatření:

.....
.....

Psychologické vyšetření by mělo zodpovědět tuto hlavní otázku:

.....
.....

Vyplnil/a:

Příloha č.4 Návrh IVP

Pedagogicko-psychologická poradna Znojmo

Rudoleckého 23, 669 02 Znojmo tel.: 515260077 e-mail: ppp@zn.orgman.cz IČO 70841683

Návrh - osnova individuálního vzdělávacího plánu Vzdělávání mimořádně nadaného žáka

Jméno a příjmení žáka, datum narození:

Školní rok: Třída:

(příp. uvést, kolikátý rok škol. docházky - při akceleraci vzdělávací cesty)

Závěry vyšetření v PPP Znojmo: Úroveň rozumových schopností, spec. nadání a zájmy - měly by být uvedeny intelektové a výkonové charakteristiky, stejně jako důležité osobnostní rysy a vlastnosti, pokud jsou uvedeny ve zprávě o vyšetření.

Pedagogická diagnostika:

- Sociabilita – Jak se projevuje v kolektivu, jak je začleněn/a a přijímán/a? Schopnost vést druhé? Sebejistota? Akceptuje názory druhých? Respekt k autoritám? Jak přijímá kritiku?
- Vztah ke školnímu učení - Zájem o učivo? Soustředěnost, vytrvalost při plnění šk. úkolů? Nudí se? Je rád/a, dostane-li těžší úkoly? atd. (lze využít dotazník pro preidentif. nadání.)
- Charakteristiky školního výkonu, prospěch, příp. zvláštnosti v konkrétních vyučov. předmětech. Např.:

Matematika – jaké úrovně dosahuje žák/yně v jednotlivých dovednostech, zda překračují daný ročník. Zvládá obtížné úkoly a úkoly vyžadující matematické dovednosti za hranicí probíraného učiva? Byla vyzkoušena možnost navštěvovat hodiny matematiky ve vyšším ročníku, s jakým výsledkem, atd. Čtení – kvalita dosažené čtenářské dovednosti, nakolik jsou pro něj vyhovující čtecí texty běžně používané ve jeho třídě, které by vyhovovaly lépe, co sám rád čte, co ho zajímá. Psaní – jak zvládá grafomotoricky (písmo), jak pravopis, jak je tvořivý a pohotový v písemném vyjadřování (sloh, psaní příběhů, referátů apod.). Naukové předměty – překračují jeho/její znalosti věkovou kategorii? Speciální oblasti zájmů a vysoké informovanosti? Je mu/jí tento předmět přínosem? Co by potřeboval jinak? Cizí jazyk – Jak zvládá gramatiku? Jak reaguje v konverzaci? Vyhovuje postup výuky v tempu třídy nebo by se mohl učit rychleji? Vyzkoušeno zvýšení nároků (např. zadávání širší slovní zásoby k naučení)? Který cizí jazyk ve škole, který se učí soukromě? Výtvarné, pracovní činnosti, tělocvik – obratnost, zájem, talent pro něco? Atd.

Speciální vzdělávací potřeby (u žáků s dvojí výjimečností – reedukace, zohlednění SPU, poruchy pozornosti apod.)

Někdy je vhodné přidat **Sdělení rodičů** – zájmy dítěte, zvláštnosti v projevech a potřebách

Základní strategie podpory nadání: Individualizace pedagogického přístupu. Obohacování učiva. Rozšiřování učiva. Akcelerace vzdělávání (celková nebo ve kterém předmětu, předčasný nástup ŠD). Skupinová podpora nadání. U žáků s dvojí výjimečností: kompenzační strategie, reedukace, zohledňování poruchy pozornosti atd.

Organizace výuky: Např.: Žák/yně je vzděláván/a ve standardní ... třídě, obsah a metody výuky vychází ze školního vzdělávacího programu. Na předmět ... bude docházet do vyššího ročníku. Reedukace v dyslekt. kroužku. Individuální výuka pro podporu nadání nad rámec běžných výuk. hodin (1-2 hod. týdně).

Učební dokumenty:

Individuální modifikace výuky a obsahové úpravy:

Uvést těžiště úkolů a úpravy v jednotlivých vyučov. předmětech. Obohacování učiva, rozšiřování učiva, akcelerace, příp. reedukace – ve kterých předmětech, jak? Příklady: Čtení – podpora rychlejšího rozvoje čtenářské dovednosti, individuální program pro předmět čtení, náročnější obsah čtených textů. Matematika – méně procvičování, postup v souladu s akcelerovaným vývojem matematických schopností, spec. úkoly na rozvíjení matematického myšlení, příprava na rozdílové zkoušky. Prvouka

(vlastivěda, zeměpis ...) – výuka s důrazem na princip obohacení, dochází do vyššího ročníku, samostatné studium některých témat, referáty pro spolužáky. Fyzika, cizí jazyk ... – rozšířená výuka.

V čem spočívá individualizace pedagog. přístupu k tomuto žákovi, na co bere ohled, které schopnosti a dovednosti budou zvláště podporovány? Stanovit specifické vzdělávací, kulturní a socializační cíle. Jaké typy úkolů budou preferovány? Ve kterých předmětech?

Oceňovat zvědavost, povzbuzovat odvahu ke kladení otázek. Minimalizovat direktivní prvky v pedagog. přístupu, uvolnit více prostoru pro aktivitu dítěte v učení, podporovat hledání vlastních cest a způsobů řešení úkolů. Méně procvičování učiva, rychlejší postup vpřed.

Podpora tvořivosti – kombinační schopnosti, divergentní myšlení, neobvyklost, originalita, schopnost vidět z nových úhlů, přicházet s novými nápady. Zadávat náročnější úkoly, úkoly komplexní povahy, pokud možno s vazbou na praktický život nebo na oblasti jeho zájmů. Hádanky, hlavolamy, rébusy – uvést konkrétní zdroje a publikace.

Výuka s počítačovou podporou? Interaktivní tabule? Přístup k počítači a na Internet – kde?

Individualizované formy výuky v celé třídě? Metoda seskupování – ve kterých předmětech, skupiny podle jakých kritérií? Aplikovány postupy kritického myšlení? Projektové vyučování? Diferencovaný přístup respektující povahové zvláštnosti nadaného žáka.

Např.: povzbuzení sebedůvěry, odvahy k chybám, uspokojovat zvýšenou potřebu dostávat uznání, vytvářet akceptující atmosféru, spolehlivý vztah s učiteli.

Žáci s dvojitou výjimečností – reedukace, kompenzační strategie. Pomocí spec. pedagog. metod rozvíjet zaostávající dovednost. Výuku zaměřit na abstraktní myšlení a tvořivost, vyhýbat se oblastem handicapů.

Kompenzace poruch učení – najít vhodné zdroje informací, využívat technologie ke zlepšení produktivity, vytvořit strategie k zapamatování poznatků. Zadávat zajímavé úkoly, výběr aktivit a témat práce dle silných stránek a zájmů žáka. Respektovat individuální tempo jak v oblasti nadání, tak v oblasti poruchy. Seskupování i individualizace.

Kultivace důležitých sociálních schopností a dovedností. Vycházet s druhými, akceptovat úlohu vedoucího, prosadit se v kolektivu, vystupovat před skupinou, přebírat vedoucí roli v pracovní skupině, prezentovat vlastní práci před druhými.

Účast v soutěžích – uvést konkrétně, co je v plánu.

Respektovat úroveň tělesné vyspělosti a pohybové obratnosti. Podpora tělesné kondice.

Požadavky v hodinách TV, při manipulaci s pomůckami apod. přizpůsobovat fyzickým možnostem dítěte, jeho osobnímu tempu, trénovat někt. potřebné manuální dovednosti, motivovat ke sportovním aktivitám.

Doplňkové výukové pomůcky a materiály: - Je nutno opatřit adekvátní učební materiály a zdroje informací. Mít dostatek alternativních učebních textů, volně přístupných knih, naučných časopisů, encyklopedií, Internet. **Zdrojová místnost** (knihovna, laboratoř).

Vyhodnocování IVP: 1x měsíčně, provádí ředitel školy, školní garant podpory nadaných žáků a vyučující. Pokud budou třeba změny v IVP, rodiče o nich budou vždy informováni.

Způsob hodnocení a klasifikace: Klasické známkování nebo v kombinaci se slovním hodnocením? (dohodnout s rodiči)

Spolupráce s rodiči:

Spolupráce s poradenským pracovištěm: PPP Znojmo, konzultant: Mgr. Jana Flachowská
Konzultace a odborná pomoc pedagogům při tvorbě IVP, kontrolní vyšetření žáka.

Datum:

Podpisy: ředitel školy, tř. učitel, příp. učitel pověřený vedením podpory nadání na škole, příp. další vyučující, rodiče, žák (od 2. tř.), odpovědný pracovník PPP

Poznámka k vyhodnocování vzdělávacích opatření a IVP (modifikace, obsahové úpravy ve výuce, organizační opatření): Je třeba flexibilní postup, a proto časté pravidelné vyhodnocování IVP, v prvním pololetí fungování IVP 1x měsíčně. Pro účely pravidelné evaluace doporučuji zpracovat odstavec *Individuální modifikace výuky a obsahové úpravy* na zvláštní list, třeba v podobě tabulky, která bude obsahovat rozpis konkrétních opatření v jednotlivých předmětech, na konci měsíce vyhodnotíte, jak probíhala, co se ne/osvědčilo, co může zůstat na další období a co je třeba změnit. Pomocí počítače snadno připravíte stejný nebo pozměněný rozpis na další měsíc a tak nebude třeba vytvářet celý IVP pro každý měsíc. Postupně se ujasní, která vzdělávací opatření jsou pro žáka prospěšná a vyhovující, takže změn v IVP bude méně a časový interval pro evaluaci se prodlouží.

Zpracovala J. Flachowská, listopad 2007